

Tečaj XXVII.

Srpanj 1903.

Broj 7.

Šumarski list

Organ

hrv. slav. šumarskoga družtva

Izdaje

Upravlji. odbor hrv.-slav.
šumarskoga družtva.

Uredjuje **Ivan Partaš**.

Izlazi svaki mjesec.

ZAGREB 1903.

Naklada hrv. slav. šumarskoga družtva.

Šumarski list.

Br. 7.

U ZAGREBU, 1. srpnja 1903.

God. XXVII.

Uvrstbina oglasa: za 1 stranicu 16 K.; za $\frac{1}{2}$ stranice 8 K.; za $\frac{1}{3}$ stranice 5 K. 20 fil; za $\frac{1}{4}$ stranice 4 K. — Za višekratno uvrštenje primjerena popustbina.

Plutnjak i pluto.

(Svršetak).

Skrižaljka iztiče samo popričnu vriednost, jer jaka i snažna stabla daju za svake žetve i do 100 kg. pluta. Artigas spominje dapače jedno stablo od Vallobrega kod Gerone, koje je g. 1885. dalo 233 kg. pluta, koji je vredio 170 peseta ili 135 maraka, a Laméy upozoruje na drugo stablo kod Notre Dame des Maures (departement Var), koje je god. 1892. dalo 600 kg. pluta. Da razgledamo dalnji postupak sa oguljenim plutom. Prvi je posao, da se koritaste ploče uravnaju. U tu svrhu okrenu se neravnom površinom pramā tlu, nakladaju jedna na drugu, potršaju kamenjem ili drugim težkim predmetima i puste tako nekoliko tjedana, dok se uravnaju; poslije se vežu u snopove i pošiljaju u trgovinu. Ovo je „priesno“ ili »sirovo« pluto, s kojega se može još u šumi ostrugati vanjska drvenasta površina ili ih slažu u suše, gdje ih onda kuhanju i čiste u velikim četverouglastim tavama, koje su 2—3 m. duge i duboke, a $1\frac{1}{2}$ —2 m. široke i do polovice se napune vodom. Snopovi se meću u tave, potršaju težkom gredom i kuhanjem se izlučuje trieslovina i druge u vodi raztopive tvari, a pluto postaje pruživo.

U Englezkoj izvrgnu vanjsku stranu plohe vatri, koja izpalji tvrdu koru, s koje se ugljen poslije omete. Kad su ploče »kuhanе«, valja ih očistiti, bilo strugalom, bilo gladilom, a u novije se doba to radi makinama.

Kuhanjem gubi pluto na težini za 20—30%, koji gubitak biva kod dalnjih žetava sve to manji. Čiste plohe dolaze sada u ruke radnika, koji ih »sortira«, poslije se one »nakladaju« jedna na drugu u »bale« od 70—80 klgr., prešaju hidrauličkim tieskom i svežu željezniom obručima.

Ciena je ovako preparirana pluta razna, pa se prodava pluto prve vrste po 120—150 franaka, dočim je druga i treća vrsta znatno jeftinija, a loša po 15—20 franaka (200 funta).

Treslovina vadi se iz kore, što leži pod plutom, koja bude u starih stabala do 5 cm. debela, a ima treslovine do 19%. Kora se guli sa starih stabala ili takovih, kojima je pluto lošo. Kako je kora čvrsto prirasla, skida se sjekirom, prosuši 3—5 dana, meće u vreće i pošilja u trgovinu. U Alžиру prodavaju 200 funta po 17 franaka.

Koru od plutnjaka počeli su najprije rabiti na Siciliji, poslije na Sardiniji i Corsici, odkuda se njezina uporaba razširila i dalje Italijom, Alžirom, Tunisom i Marokom. U Španiji i Portugalskoj guli se kora rijedko, dočim u Francezkoj to ne rade, a od g. 1885. u Alžиру i Tunisu ta je stvar zakonitim putem uredjena. Ovo bijaše od priike nužde, jer se n. pr. g. 1876. iz departementa Constantine izvezlo u Italiju i Englezku 1,100.000 kg. kore. Iz luka Bone, Philippeville i Collo izvezlo se od g. 1870.—1877. 54.451.000 kg. kore, a uništilo time 1,200.000 hrastova plutnjaka.

Pluto ima osobita svojstva i ta su mu svojstva prokrčila put zemljama cijelog sveta. Ono je lahko, pruživo, a pruživost se očituje, kada ga stisnemo; platu ne škode obične kiseline, zrak ga ne troši niti ne raztvara, ne propušta tekućine, do stanovite mjere ni plinove, a osim toga slab je vodić top-line i zraka. Sva ova svojstva pluta upotrebljuju se danas u prometu i trgovini. Od svih stvari, što se grade od pluta najpoznatiji su čepovi i ne mine dan ni u danu sat, da nam ne bi čep bio u rukama, jer je njime začpljena staklenka bilo octa, bilo ulja ili petroleja. U ljekarnama i pivovarama, u tvornicama šampanjca, u vinarama, a u našem Primorju, Istriji i

po Dalmaciji čepovi su obična stvar, stvar na oko jednostavna i malo vriedna, ali jer je nepropustna i elastična, ipak od vanredne cijene.

Čepovi su tako nuždni, da se od ukupnoga pluta 90% potroši na njihovu gradnju. Čepovi su postali u španjolskoj pokrajini Geroni. Godine 1760. počeli su u gradiću Blagostera (jugo-iztočno od grada Gerone) od pluta rezati prve čepove, koje su prodavali u veoma prometnom mjestu Beaucaire na rieci Rhoni (medju Avignonom i Arlesom). Kataloncima razširila se ta industrija cijelom Španijom, nu tek je procvala sredinom prošloga veka i razširila se cijelim svjetom.

Za čepove su prikladne sve ploče pluta, koje su poslije preparacije 22 mm. debele, dočim se od tanjih ploča prave čepovi za ljekarne i parfimerije.

Čepovi se prave ovako: Pluto se kuha najprije do pô sata u vodi i stavlja onda na vlažna mjesta, da se može laglje rezati. Poslije se svaka ploča uzduž razreže u tako široke komade, kako će široki biti čepovi. Ovi komadi režu se onda u kocke, a iz takovih kocaka režu se čepovi, što se radi obično rukom, ali i makinama. Jedan radnik može izrezati na dan 2000 čepova, nu makina 12.000—15.000 komada. Fini čepovi, kao što su oni za šampanjac režu se rukom, da se pluto što više štedi. Odpadci makine iznose 45—50%, a oni od ruke znatno manje.

Kada su čepovi gotovi, valja ih sortirati, što se radi bilo rukom, bilo makinom, koja će prema veličini za jednu uru razrediti u pretinca 30.000 komada. Poslije sortiranja čepovi se važu ili broje, a ima opet makina, koja za jednu uru izbroji 100.000 komada. U trgovinu dolaze čepovi u »cielim« ili u »polu-balama« u kojima ima 15.000—30.000 komada. Da budu čepovi liepe boje, peru ih prije odpreme u chlorovodikovoj i oxalnoj kiselini ili se vreće dime u sumpornoj kiselini.

Danas se grade čepovi u raznoj veličini, od onih, kojima čepimo najsitnije flašice kojega »diha«, do velikih, kojima će

pimo bačve ili drugo veliko posudje. Čepovi se diele u »ravne« i »zašljene«, prvi su valjkasti, dočim drugi oponašaju zatrubljeni čunj.

Prema tomu ima do 150 raznovrstnih čepova, kojima je i razna ciena. Za šampanjac plaćaju za 1000 komada 150—200 maraka, za obične »vinske« čepove 15—30 maraka, za male ljekarničke 1—6 maraka.

Težko je odrediti, koliko se čepova na godinu načini; Lamey misli do 6 milijarda. Godine 1897. izvezla je Španija 2 milijarde, Portugalska 1 milijardu, Francezka $\frac{1}{2}$ milijarde čepova.

Oo pluta prave se i podplati (Einlegsohlen) u koju se svrhu razrežu ploče u 8—12 cm. široke komade, pa se onda svaki komad razkoli u 2—4 mm. debele pločice, koje posebna makina izreže u podplate. U malom obrtu služe se dvim željeznim pločicama u obliku podplata medju koje se položi pluto i na okolo obreže nožem.

Poplati od pluta nisu novovjeka stvar, jer su ih nosili već u staro doba, znajući, da su nepropustni i slab vodić topline. U tu baš svrhu oblažu njime parne valjke, koji sastoje od dva polokružna komada ili od više njih, koji se stegnu žicom. Ako parni valjak nije obložen plutom, kondensiraju se pare po četvornom metru 3·384 kg., kad je pak ciev obložena samo 0·321 kg. Kao loš vodić topline rabi pluto proti vrućini i proti zimi, za to se s njime oblažu posude u kojima se drži led, ali i vlažne stiene, a kao loš vodić služi i kod telefona.

Kako je pluto lahko, rabi ono brodaru i mornaru. U staro već doba rabili su ga plivači, pravili od njega »plutače« (Ankerboje), pojase za plivanje, kolobare za spašavanje nu u novije doba prave od pluta i jednu vrstu latka od kojega kroje plivačka odiela.

Ima stotinu predmeta, koji se još prave od pluta, a rabi i u phelloplastici t. j. prave se od njega spomenici, režu kraljici, modeli i t. d. Ne ima mora, ne ima rieke i u obće vode u kojoj živi riba, da na njezinoj površini ne bi osvanulo

pluto. Ribari ga imadu na svojim udicama i kad su ju bacili u vodu, upiru pogled samo u pluto. Dok je ono mirno, ne ima još ribe, nu kad se pluto počme gibati, evo ribe, koja se kupi oko udice, odnosno mēke ili ježke. Svaki časak pluto uzdrkće, nagne se na lievu ili desnu stranu, jer riba »zagrizkuje« ili se udicom »igra«, no kad pluto »zategne« (pod vodu), ona se »zakučila«, (ulovila) i ribar ju naglo »iztegne«.

Ima i mreža, koje su obtočene kolobarima od pluta, da ih ono drži na površini vode. Pilovina i odpadci pluta rabilu su prije samo kod pakovanja, nu danas se oni u posebnim mlinovima melju u »pluteno brašno« od kojega se pravi »umjetno« pluto. Kada se ono pomješa sa raznim spojilima i čvrsto tlači, daje nam ploče razne veličine, koje imadu više manje ista svojstva kao i prirodno pluto, a oblažu se osobito njime parne cievi. Pomješamo li plutowu kašu (Korkschröt) sa vapnom, evo nam dapače od pluta i opeka od kojih se, jer su loši vodići, grade svodovi, stropovi, oblažu vlažni i zdeni zidovi.

Godine 1860. izumio je Englez Walton i u nas dobro poznate Linoleum — prostirače. Ovi se prave ovako: fino brašno od pluta pomješa se sa lanenim uljem. Ova se smjesa razvuče poslije na prostiraču od jute, dobro se izvalja i u posebnoj toploj sgradi nekoliko tjedana suši. Prve su tvornice linolejuma u Englezkoj, ali ih ima sada i u Njemačkoj, a glasovita je ona u Delmenhorstu kod Bremena, sagradjena god. 1880. i one dvie u Rixdorfu i Cöpenichu kod Berlina. Prirodno pluto rabi i za razne urese u perivojima i vrtovima, prave se od njega kalići (Blumentöpfe) i razne druge stvari.

Kada ćemo razgledati i upoznati trgovinu pluta, ona će nas zadiviti; zadiviti će nas, koju trgovinu podržava i promiće ova na oko neznatna stvar!

Španija, ta zemlja pluta, proizvodi na godinu 30,000.000 kg. od kojega se izvozi 12,000.000 klg.

Izvoz nije u razmjerju sa proizvodom, i to dolazi tuda, jer se i u samoj zemlji potroši mnogo pluta i za to, što se od njega prave ponajveć čepovi. Od g. 1870. do 1898. porasao je izvoz od 9,938.644 pesetasa (7,150,915 maraka) na 39,927.489 pesetasa (31,741.991 marku).¹

Izvoz pluta iz Španije od g. 1896.—1898.²

Godina	Izvoz u kilogramima	Vrednost ploča	Kocke od pluta	Čepovi	Pluto razna oblika
1896.	9,650.255	2 266.062	258.650	28,541.772	497.666
1897.	9,976.035	2 867.712	692.760	32,498.766	402.181
1898.	11,450.600	2,648.138	505.990	35,993.456	479.905

Od evropskih zemalja izvažaju se velike množine pluta u Francezku, Veliku Britaniju, Njemačku, Rusiju, Italiju i Dansku. Godine 1897. izveženo je u Njemačku 6,190.494 klg., od ovih odpada na čepove 5.925.654 klg.

Glavne su tvornice u Španiji u pokrajini Geroni, a prve su izvozne luke u Catalonia: San Felin de Guixolo, Palamos, Barcelona i Rosos, koje su u savezu sa Marseillom Cettom i Genovom dočim ide kopnena trgovina dvim pravcima: prama medjašnom francežkom gradu Port Bon-Cerbère-u i zapadno k Pirenejima prama La Junqura-Perthus-u.

U spomenute tri luke izvezlo se je od g. 1895.—1896. čepova u težini od 1,687.272 kg., koji su vredili 2.051.429 peseta. Od g. 1895.—1898. izvezlo se iz Catalonia popriječno 1·2 milijarda čepova, koji su vredili 11—12 milijuna maraka, a g. 1898. dapače 18 milijuna. Najveći dio izvezen je u Francezku. Pluto sjevernih španjolskih pokrajina izvažaju luke u Bilbau, Gijonu i Santanderu, ali u znatno manjoj množini.

¹ Peseta = 100 centima = 1 franak u dvostrukoj vrednosti.

² Cene računane su po španjolskoj vrednosti.

Odpadei pluta izvažaju se ponajviše u Veliku Britaniju. Godine 1895. izvezlo se ih 1,156.091 klg., nu g. 1898. 4,630,723 klg. Kore od plutnjaka izvezlo za spomenute prve godine u Francezku 713.147 klg.

U Portugalskoj pluto je poslie vina »najznatnija« roba. U zadnjih dvadeset godina njegova se trgovina početverostručila; g. 1877. izvezlo se 12,979.420 klg., nu g. 1897. 46,929.502 klg. U ovoj vinorodnoj zemlji potroši se samih čepova na godinu najmanje 50,000.000 komada! Unatoč ogromnom izvozu nije ipak ciena takova, kao platu španjolskomu, jer nije tako fino i dobro, a drugo što se ne izvaža kao čepovi, već u pločama. Godine 1897.—1898. izvezla je Portugalska 89,656.620 klg. a vriednosti od 7,013.503 milreisa (1 M. = 4·53 marke.)

Velika Britanija dobiva pluto ponajeć iz Portugalske. Godine 1897. izvezlo se ploča 5,049.000 klg., kocaka 104.000, odpadaka 7,718.000. čepova 1,524.000 klg. U Veliku Britaniju, Njemačku, Francezku i Belgiju izvezlo se 2,500.376 komada čepova, dočim je u Rusiju uveženo samo ploča od pluta 2,117.000 klg., a u Savezne države 3,913.000 klg. u vriednosti od 7.000 milreisa.

Za portugalsko pluto glavna je izvozna luka Lisbon; sa zapadne obale u veliko ga izvažaju Oporto i Setubol, sa južne Faro i Villa Nova de Partimas. Godine 1897. izvezlo se iz Lisabona 30,000.000 klg. pluta.

Francezka. Po Lameyu proizvodi Francezka na godinu do 6,000.000 klg. pluta u vriednosti od 3,900.000 franaka. Veći dio potroši zemlja sama obzirom na njezinu razgranjenu vinsku trgovinu. Champagna treba godimice 750.000 kg. čepova i toga radi je njezin izvoz medju evropskim zemljama najmanji, dapače se pluto uvaža u velikoj množini iz drugih zemalja.

Iz Francezke izvaža se najviše pluta u Njemačku i Englezku, te se ga g. 1897. izvezlo 212.830 klg. u vriednosti od 1,276.980 franaka. Najviše se ga izvozi iz Bordeauxa, Marsaille i Nizze.

U Italiji izvoz se u zadnjim godinama povećao; godine 1887. izvezlo se 590.700 kg., a g. 1897. 1,774.200 klg. Izvozne su luke: Genua; na Sardiniji Cagliari i Porto Torres, dočim se iz sicilskih luka Syrakuse, Riporta i Catania izvozi manje pluta.

Iz Genove izvezlo se g. 1895. 117.919 klg. sirova pluta u vrednosti od 66.035 lira, a izradjena 23.807 klg. u vrednosti od 71.421 lira.

Kao u Italiji, tako se i u Alžiru trgovina pluta razvila u veliko, i danas je u zemlji najznačajnija prometna grana. Dočim se g. 1847. nije izvezlo podpuno 50.000 klg., prometnulo se g. 1867. malone 1,000.000 kg., g. 1877. 4,000.000 klg., g. 1887. 6,500.000 klg., a g. 1897. više od 11,500.000 klg. Unatoč tomu nije ova bujna trgovina postigla još svoj vršak, jer se pluto u mladim šumama još ne guli.

Alžirskoga pluta potroši najviše Francezka, od drugih evropskih zemalja Rusija, Englezka, Njemačka, Austro-Ugarska, Italija, Belgija i Holandija.

Glavne alžirske luke leže u departementu Constantine, a prve su Bone i Philippeville. Osim pluta izvozi se i kora za učinjanje koža. Godine 1876. izvezlo se 19,046 734 klg., nu g. 1898. 10,880 544 klg. Kora se izvaža ponajviše u Italiju, Portugalsku i Englezku.

U Tunisu trgovina je pluta tek u razvitu, nu ipak se već g. 1894. izvezlo pluta u vrednosti od 444.840 franaka, a g. 1896 odvezeno je u Francezku 633.531 klg. pluta, koji je prodan za 3,116.766 franaka.

Od g. 1883. preuzela je francezka vlada alžirske šume u vlastite ruke, a dve godine kasnije počela je izvažati pluto, pa je iste godine izvezlo 1,591.900 klg. Iz Maroka pluto se ne izvaža, jer je to vlada marokanska zabranila, ali se za to prodaje trieslovina, no o izvozu nemamo još statističkih podataka.

Najviše se pluta izvozi u Veliku Britaniju, godimice preko 30,000.000 klg., što vredi 18,000.000 milijuna maraka. Ogomorna ova množina sastoji ponajveć u čepovima, a ostali

dio u surovom platu. Godine 1864. uvezlo se takova pluta 5.212 bačava (tona) vrednih 169.865 L., dočim je čepova uveženo 1,311.723 poundsa u vrednosti od 71.053 L. Godine 1898. uvezlo se neobradjeno pluto 24.064 bačava vrednih 220.305 L., a čepova 12,497.946 poundsa u vrednosti od 696.027 L.¹

Njemačka uvozi pluto u veliko te ga g. 1897. uvezla za 11,000.000 maraka. Najviše ga dolazi preko Hamburga i Bremena, manje kroz Lübeck.

U Rusiji se trgovina pluta diže od dana do dana. Godine 1894. uvezlo se 421.000 pudova za 1,769.000 rubalja, a g. 1895. 517.000 pudova u vrednosti od 1,829.000 rubalja. Najveći dio ulazi iztočnim lukama, kopnom iz Njemačke preko Kovna, sa crnoga mora iz Odese i Batuma.

Francezka akoprem veoma produktivna, uvozi ipak veliku množinu pluta, godimice 7,000.000—8,000.000 kg., koji vredne 7,500.000—8,500.000 franaka Uvoz od g. 1896. i 1897. predočuje nam ova skrižaljka:

Uvezlo se iz	1896.		1897.	
	kg.	Franaka	kg.	Franaka
Španije	493.804	3,968.040	841.252	4 206.260
Alžira	4,536.135	2,863.791	6,389.103	3,595.394
Tunis	633.531	316.766	456.566	228.183
Ukupno	5,963.490	7,148.597	7,686.927	8,029.837

Iz same Španije uvezlo se g. 1897. 841.252 kg. čepova u vrednosti od 4,206.260 franaka. Glavne su uvozne luke Marseille, Cette, Nizza i Port Vendres na obali Sredozemnoga mora, Bordeaux i Havre na obali Atlanskoga Oceana.

Španija uvozi mnogo pluta iz Alžira i Tunisa, gdje ga u tvoricama prerađuju i pod španjolsko pluto prodavaju.

¹ 1 englezka bačva = 1016 kg.; 1 pound = 454 glg.; 1 L. = 20:43 marke.

U Austro-Ugarskoj monarkiji iznosio je uvoz g. 1888 samo 729.500 kg., nu g. 1897. poskočio je na 3,768.000 klg. Prijasnijih godina dovažalo se pluto iz Njemačke, nu u novije doba prima ga monarkija iz Trsta i Rieke iz kojih se luka izradjeno pluto i izvozi.

Danska prima potrebito pluto preko Kopenhagena, a djelomice i preko Aalborga, dočim dolazi kopnom veća ili manja množina iz Sleswig-Holsteina. Godine 1897. uvezlo se preko Kopenhagena 4 267.504 funta pluta.

Švedska i Norvežka primaju pluto ponajviše iz Stockholma, Dramena i Stavangera; Švicarska dobiva ponajveć obradjeno pluto, pa je g. 1898. uvezla 134.500 klg. vrednih 538.000 franaka.

Od izvanevropskih zemalja uvozi najviše pluta Sjeverna Amerika. Uvezlo se pluta samo u Savezne države g. 1878. u vrednosti od 483.061 dolara, koja je svota g. 1898. poskočila na 1,152.325 dolara. Glavne su luke New-York, Philadelphia i Boston, a glavne dovozne zemlje Španija i Portugal.

U južnu Ameriku, u Čile, uvezlo se g. 1898. 257.174 kg. plutovih ploča za 316.200 pesosa ili 1,280.610 maraka; u centralnu Ameriku u Guatemušu g. 1896. čepova za 29.910 pesosa ili 13.160 maraka.

U Japan uvaža se pluto ponajveć preko Jokahame i uvoz sve to više raste. Godine 1881. uvezlo se pluta za 8048 srebrnih yena ili 648.277 maraka.

U nizozemsku iztočnu Indiju uveženo je g. 1897. čepova za 91.917 maraka, u Australiju za 300.280 maraka, u grad Melbourne za 398.773 marke.

Svi ovi, kao i ostali brojevi, svjedoče jasno, da je hrast-plutnjak u istinu ponajkoristnije stablo sveta.

Dragutin Hirc.

Šumarstvo u Srbiji.

(Nastavak.)

Šumske krivice su slijedeće:

- a) kradja drva i ostalih šumskih proizvoda, izvršena u šumi;
- b) povrede tih stvari u šumi;
- c) nedopuštene radnje u šumi;

Sve krivice po ovome zakonu prama njihovo teškoći dijele se na prestupe i istupe. Prestupi su one krivice, koje potiču sa sobom kaznu veću od 30 dana zatvora ili 100 dinara u novcu, a izriču ih državni sudovi, dočim istupe kažnjavaju policijske vlasti.

Osim prestupa i istupa imade zakonom određenih krivica, koje administrativnim putem izvidja i kažnjava ministar narodne privrede.

Krivac se može osuditi za šumsku krivicu na novčanu kaznu ili na zatvor, a pored toga, da mu se oduzmu stvari, kojima je krivicu učinio ili ih je na to namjenio.

Ko učini više krivica, koje se novčano kazne, bit će za svaku posebno osudjen. Novčana kazna po ovome zakonu dosudjuje se šumskom fondu, izuzev slučajeva u kojima zakon daje pravo sudjenja općinskim sudovima, u kojim slučajevima pripada kazna općinskoj kasi.

Ako je kazna tolika, da je krivac ne može platiti trećinom svoga imanja, onda se ista pretvara u zatvor, i to za svakih 5 dinara po jedan dan zatvora.

Pored kazne krivac će se osudjivati, da plati vlasniku vrednost ukradenog predmeta ili naknadu štete za oštećeni predmet.

Sikire, testere (pile), kosiri i ostala sječiva, koja se nadju kod krivca u kažnjivom činu zatečenog, oduzet će se od njega i prodati u korist šumskog fonda.

Saučestnik i jatak kaznit će se onako isto, kao i glavni krivac.

Ne će se kazniti onaj, koji je kakvim nepredvidjenim slučajem bio prisiljen, da učini šumsku krivicu, ako o tome

odmah izvesti šumara, podšumara, čuvara ili najbližu općinsku vlast, no i u tome slučaju dužan je naknaditi učinjenu štetu, po cjenovniku za domaću potrebu.

Ne bi bilo na odmet, da su ovi nepredvidjeni slučaji potanje opisati, i da se znade pobliže, šta se od prilike može računati u te nepredvidjene slučajeve.

Za štetu, koju učine maloljetnici, lica pod tutorstvom, sluge, šegrti, kalfe i radenici, odgovorni su roditelji, tutori, gazde i majstori i to samo onda, ako nisu nad svojim podčinjenim vršili dovoljan nadzor.

Vrijednost ukradenih ili povrđenih šumskih proizvoda, određuje se, prema vrsti i skupocjenosti šumskih drveta, koja se dijele na dvije klase, i to:

U prvu klasu ulaze sva hrastova drveta, jela, smrča, bor, omorika (*Picea omorika Pančić*), tisa, munika, breza, jasen, kesten, javorovi, orah, mečja leska, grab, bukva, brest, lipa, bagren, ruj, i sva strana drveta, koja se sa strane donose i podižu.

U drugu klasu dolaze jova (jalša), topola, vrbe i ostala šumska drveta i važnije šiblje.

Za svako osjećeno, podbjeljeno ili ma na koji drugi način oštećeno drvo od 5—10 cm.; debelo, plaća krivac, i to:

1. Za drveta prve klase:

a) za crni orah, mečju lesku, pitomi kesten, lužnik, granicu, beljik, tisu, crni bor, omoriku ili drvo sa strane donešeno — po 6 dinara, a na svakih 5 cm. dalje još po 3 dolara.

b) za jelu, smrču, cer, jasen, divlji kesten, javor, bijeli orah, grab, bukvu, brest, lipu i bagrem po 3 dinara, a za svakih 5 cm. dalje još 2 dinara.

2. Za drveta druge klase po 1 dinar, a na svakih 5 cm. dalje još po 50 para.

Dijelovi od 5 cm. u višku prečnika preko 10 cm. računati će se u punih 5 cm.

Za sjećenje, čupanje, ili ma na koji način satiranje drveta ispod 5 cm. debljine, naplaćivat će se za svako drvo prve klase jedan dinar, a druge 20 para.

Za svaki m² prirodnog pomladka — samonika — do pet godina starog, naplaćivat će se po 50 para, a za svaki kvadratni metar vještačkog sada po jedan dinar.

Za drva za ogrjev, koja ko siječe brez odobrenja, ili osjećena izvlači iz šume, naplaćivat će se u ime naknade, za jedna kola ili saone sa punom zapregom od 4—10 dinara, za jedna kola ili saone sa poluzapregom 2—5 dinara, za jedan tovar jedan dinar, a za naramak 50 para.

Šumske krivice zastaruju kao prestupna djela za dvije godine, a kao istupna za tri mjeseca od dana kada su učinjene.

Presuda za prestupe zastareva za dvije godine, a za istupe za tri mjeseca od kako je postala izvršna.

Traženje naknade štete učinjene prestupom zastarava za tri godine, a istupom za godinu dana, od dana kada je šteta učinjena.

I ako mi je načelo, da neodugovlačim, preko ovoga dijela zakona ne mogu čutići dalje nastaviti, jer bi se čutanje moglo smatrati kao znak odobravanja.

Sa ovako jednostavnom naknadom štete, htjela se je sigurno uprostiti administracija oko proračunavanja iste, i dati mogućnost svakome čuvatu šuma, da ovu može proračunati i sam optužiti krivca direktno istražnoj vlasti, kako bi se na taj način ubrzao postupak protiv krivca.

No kako se vidi iz napred izloženoga, sa tom jednostavnosti išlo se je predaleko.

Bez velikoga komentarisanja moralo je svakome upasti u oči, da je jednakna naknada štete odredjena za drveće vrlo različite vrijednosti, a drugo, jednakna naknada štete za čitavu Srbiju, i ako je grdna razlika u vrijednosti pojedinog drveća u raznim krajevima zemlje.

Ima krajeva, gdje pojedine bezvrijedne vrsti zauzimaju mjesto vrijednijoj vrsti drveta i gdje bi morali biti zahvalni svakome, pa i šumokradici, da nam ove bezvrijedne vrsti iskorjenjuje, a mi ga još kažnjavamo sa istom kaznom, sa kojom i za onu vrijedniju vrst, kojoj nastojimo put prokrčiti.

Taj je primjer sa bukvom i jelom u krajevima, gdje bukva radi pomanjkanja podvoznih sredstva nema baš nikakove vrijednosti, a zauzima mjesto jele i ovu potiskuje, i ako ova pruža priličnu vrijednost, jer se izvaža iz tih krajeva pomoći splavljenja.

Druga još veća mana, jeste ista naknada štete za čitavu Srbiju. Kolika je samo razlika u vrijednosti jedne te iste vrsti drveta n. pr. u Mačvi i Bosansko-Turskoj granici, ili u mjestima snabdevenim željeznicama i dobrim cestama spram vrijednosti u nepristupačnim mjestima.

Nikako se ne može odobriti, da se istom kaznom kazni onaj, koji ukradeno drvo, prama prilikama i podvoznim sredstvima, može skuplje prodati, nego što će platiti u ime naknade štete, kao i onaj, koji je to drvo nagnat silom prilika krao za svoju domaću potrebu, i kad bi ga prodavao, ne bi dobio ni deseti dio onoga, što je platio u ime naknade štete.

Ovakovim obračunavanjem naknade štete, Srbija će upropastiti šume, koje leže blizu dobrih prometila, jer seljak i pored plaćanja naknade štete ima računa, prama njihovoј faktičnoj vrijednosti, da ih bespravno sječe, dočim u nekim krajevima pored ovakove naknade štete ne bi trebalo gorosječu ni sprečavati, jer ukradeno drvo plaća gorosječac po tako dobroj cijeni, po kakvoj se nikada ne će moći prodati.

Ovaj dio zakona treba bezuslovno promijeniti, i odrediti, da se naknada štete ima računati prama m^3 ukradenog drveta a za pojedine krajeve i pojedine vrsti drveća kao i njihovu uporabivost ustanoviti cjenovnik po m^3 , i po njemu naplaćivati naknadu štete koja bi imala odgovarati faktičnoj vrijednosti drveta.

Bespravno upropaščivanje šume treba suzbiti kaznama, a ne nepravednim naplaćivanjem naknade štete, jer kad se za oštećeni predmet mora platiti deset puta više, a nekad manje nego što on vrijedi, to se više ne može nazvati naknada štete.

Ovakovim postupkom čini se jedanput grdna nepravda štetočincu, a drugi put vlasniku oštećenog predmeta, a zakonu je dužnost, da zaštiti obojicu, i zato naknada štete mora biti barem približno tolika, koliko odista vrijedi oštećeni predmet.

Pošto sam u nekoliko riječi izložio nepravilnost ovoga dijela zakona, preći ću na drugo poglavje, koje u kratko nabraja, šta se sve smatra kao kradja, i kako se ova ima kažnjavati.

Ko odsječe u šumi neoborenno drvo, ili ukrade iz šume sadnice ili gradju za ma kakvu upotrebu, osudit će se, da plati vrijednost ukradenog drveta po napred izloženoj cijeni i kazniti zatvorom do dvije godine, a ako ukrade oborenno drvo, kazniti će se pored naknade štete, zatvorom do šest mjeseci.

Ko ukrade sa drveta sokove, smolu ili mezgru, platiti će polovicu vrjednosti oštećenog drveta po napred izloženoj cijeni, i kaznit će se zatvorom do dva mjeseca.

Ko polomi ili odsječe grane sa neoborenog drveta, naknadit će vrijednost grane prama cijeni izloženoj za ogrjevna drva i količini grana, i platiće dvostruku vrijednost ovih naime kazne.

Ko ukrade iz šume suve ogranke lišće suvo ili zeleno, mahovinu, šišarku, žir, i ostalo šumsko sjemenje, rod, voće, zemlju, kamen, žile i travu, naknadit će štetu i bit će kažnjen sa 1—5 dinara.

Držim, da je pogrešno, što se jednako kažnjava onaj, koji počini štetu, odnosno kradju u državnoj i u opšte tudjoj šumi, kao i onaj, koji ju čini u seoskoj šumi kao suvlastnik iste.

Po mome mišljenju, ne bi se mogao ili ne bi trebalo smatrati kao kradljivca onoga, koji ako i bespravno i samovlastno odsječe drvo u šumi onoga sela, koga je on gradjanin.

Na ovu šumu plaća i on zajedno sa ostalima porez, snaša sve terete koje kao suvlastnik toga dobra snašati mora i po tome držim, da u tome dobru može počiniti štetu, a nikako kradju.

Da se takovim blažim postupkom, ne bi seoske šume upropastile, mogla bi ostati kazna isto tako velika, kao i za kradljivece u državnim i tudjim šumama, samo što u tome slučaju ne bi dotični nosio na sebi žig lopova, i što ne bi bio osudjivan za kradju, koja povlači i gubitak gradjanskih časti,

jer on ovu nije ni počinio, niti ju je počiniti mogao, jer je u tome zajedničkom dobru i jedan dio njegove čiste svojine, a svoje se ukrasti ne može.

On je odista učinio štetu svojim suvlastnicima, a kradju nije mogao nikako učiniti.

Tako bi prešao na treće poglavlje, koje govori o povredi šuma i šumskih proizvoda.

Ko sa neoborenog drveta oguli koru, ili ko neosjećeno stablo rasječe, probuši, radelje, prevuši, skreše, podbjeli, olubi, oguli žile, proširi zasjeke na koje teče smola, platit će vrijednost čitavoga drveta i kazniti će se do 6 mjeseci žatvora; isto tako kaznit će se onaj, koji šumsku granicu zatrپava, mjenja i uništava granične znakove.

Ko povrjedi osjećena drva ili druge šumske proizvode, ogradu, šanac, obalu, nasip, most, prelaz, vodovod, jaz, kanal, ribnjak, put, voznik, točilo (spuzaljku) ili ma kakvu napravu za sjećenje, izradu za izvoženje drva ili gradje, putokaze, table, znaće za mjere odstojanja ili ma kakve druge znaće u interesu čuvanja šuma, ili ko rasturi po šumi složena drva, kazniti će se pored naknade štete, po veličini krivice sa 2—50 dinara.

Ko protupravno pusti stoku u šumu na pašu ili žirenje, osuditi će se na naknadu štete i kaznu, i to da plati na ime kazne:

1. Za jednu kozu ili jare odlučeno, mazgu ili magare jedan dinar.
2. Za jednog konja ili ždrebe 80 para.
3. Za jednog vola, kravu, bivola, tele i bivolče starije od 4 mjeseca 40 para.
4. Za jedno svinjče 20 para.
5. Za jednu ovcu ili jagnje odlučeno 10 para.

Ako se stoka nadje u pomladcima ispod 6 godina, ili u mjestima koja su u pomladu stavljena ili u zasadniku, kazna će biti udvostručena.

Isto će se kazniti i onaj, koji ima pravo na popašu i žirovinu, pa prekorači to svoje pravo po mjestu, vremenu, vrsti i broju stoke.

Veličinu štete ocjenjuje kmet sa dva odbornika u prisutnosti oštećenoga. Oštećeni, ako neće stoku uhvaćenu u šumi, da pred sopstveniku, predat će je općinskom sudu, koji će s njom postupati po odredbama ovoga zakona.

Za ostala zločinstva i prestupe, koji u napred izloženim glavama ovoga zakona nisu predviđeni, važe odredbe kaznenoga zakona i postupka.

Iza ovoga slijedi četvrto poglavlje, koje govori o nedopuštenim radnjama i kažnjavanju istih.

Ovo poglavlje razdijeljeno je prama težini nedopuštene radnje, i kazni, koja se za istu izriče, u četiri dijela, i to:

I. Da se kazni od 2—10 dinara:

1. Ko isteše žig sa panja.
2. Ko pri sjeći ostavlja veće panjeve, nego što to zakon propisuje.
3. Ko izvuče iz šume nežigosana drva.
4. Ko u šumi izvan puteva i staza vodi zapregu.
5. Ko pri kupljenju suvih drva, povrjedi pravila propisana za to.
6. Ko samovlastno upotrebljava šumske kolibe, torove ili na polju ostavlja orudje.
7. Ko u šumi skida i vadi rojeve.
8. Ko u šumi naloži vatru na drugom mjestu, a ne na određenom.
9. Ko naloženu vatru ostavi bez nadzora i pri polasku ne ugasi.
10. Ko spazi u šumi požar, pa ne javi najbližoj vlasti.
11. Ko se uhvati, da besposlen tumara po šumi sa sikirom.

II. Da se kazni od 5—30 dinara:

1. Ko prije ili posle određenoga vremena po ovome zakonu siječe bez odobrenja.
2. Ko drveta i ostale šumske proizvode ne izvlači putevima, koji su za to određeni ili samovlastno pravi po šumi ove puteve.

3. Ko sječe brst i listnike brez dozvole.
4. Ko u šumi pali panjeve ili klade.
5. Ko pozvan da gasi požar ne dodje, ili dodje pa neće da gasi.
6. Ko u pomladcima izdanačkih šuma (sitnih šuma) panjeve i žile cjepa, krči ili prenatrpava i tako sprječava izbijanje izdanaka.
7. Ko tudju stoku ili onu, koja mu ne služi za domaću potrebu, pušta na pašu ili žirenje.
8. Ko zabranjuje, zatrpava ili stješnjava puteve, koji su kroz njegovo imanje vodili i do sada služili za izvoz drveta iz šume, i ko gradi splavove van mesta za to odredjenih.

III. Da se kazni od 10—60 dinara.

1. Ko siječe drveta van mesta, koja mu je obilježio dotični organ.
2. Ko proda, pokloni ili dade u razmjenu drva, koja su mu data po taksi za domaću potrebu.
3. Ko u šumi ili na šumskom zemljištu peče kreč ili žeže ugalj bez odobrenja.
4. Ko razvali rasadnike, posijane te je pogazi i rasturi, ili potreponikle sadnice.
5. Vlastnici privatnih šuma, koji se ne bi pridržavali naredaba i pravila, koja ministar narodne privrede za njih izda i propiše, odnosne njihovih zabrana, koji leže u vrletnim krajevima.

IV. Da se kazne od 50—300 dinara.

1. Strugari (vlasnici pilana) i sopstvenici splavova, koji urade što protivno odredbama ovoga zakona i pravilima, koja za njih propiše ministar narodne privrede.
2. Kmetovi i odbornici, koji izdadu neistinito uvjerenje.
3. Predsjednici občinskih sudova i kmetovi za netočno vršenje naredaba izdatih od ministra narodne privrede ili druge predpostavljene vlasti, a tiču se šuma i utrina.

4. Organi policijskih vlasti šumari, podšumari i čuvari šuma, koji su nebrižljivi u vršenju izdatih im naredaba.

Kažne u ovome posljednjem dijelu, kao i točki 5. predposljednjeg dijela, izriče ministar narodne privrede i njegova su rješenja izvršna.

Nadležnost sudjenja i postupak.

Istupne krivice po ovome zakonu u državnim, manastirskim i crkvenim šumama istražuje i kazni svaka policijska vlast (kotarska oblast), a u ostalim šumama općinski sud.

Prestupe izvidja samo policijska vlast, i sprovodi ih na sudjenje nadležnom суду.

Šumske krivice istražuju se i kazne po službenoj dužnosti ako su učinjene u državnim, općinskim, seoskim, manastirskim i crkvenim šumama, a u privatnima po tužbi oštećenoga.

Za izvidjanje prestupnih šumskih krivica, nadležna je policijska istražna vlast, a za sudjenje i dalje izvidjanje sud onoga okruga, u kome je krivac uhvaćen ili u kome je djelo učinjeno.

Sud, koji je nadležan za jednoga krivca, nadležan je i za ostale saučesnike.

Prvostepeni sud (sudbeni stol) rješava sukobe o nadležnosti istražnih vlasti, a kasacija sukoba o nadležnosti prvo-stepenih sudova.

Ako se za vrijeme istrage dokaže, da je krivac učinio kakovo djelo, koje se kazni po općem kaznenom zakonu, onda će sva ta djela ujedno presuditi.

Tužba za šumsku kriVICU podnosi se nadležnoj istražnoj vlasti. Tužbu može podići ili sam oštećeni ili u njegovo ime onaj, kome je povjerena šuma na čuvanje, a ova može biti ustmena ili pismena.

Šumar, podšumar ili čuvar šuma, kad uhvati nekoga u gorosjeći ili s drvima na putu iz državne šume, dužan je o tome podnijeti pismeni referat općinskому sudu u roku od 24 sata.

Kad općinski sud primi referat, dužan je u roku od 24 sata izaći na lice mjesta i u prisustvu šumara ili čuvara šuma

i okrivljenog izvršiti uvidjaj, koji će podpisati šumar, kmet, ili predsjednik i dva prisutnika. Ovaj uvidjaj sud obćinski dužan je sprovesti nadležnoj vlasti u roku od 5 dana. Takav protokol cijenit će se kao javna izprava po krivičnom postupku, i on je podpun dokaz protiv učinioца djela.

Okrivljenome je dopušteno, da se brani svima zakonitim sredstvima, propisanim u krivičnom postupku.

Ovaj način optužbe nema nikakova smisla, i nasigurno ga nema u nijednom šumskom zakonu, osim u Srbiji.

Ovakovim načinom, ne samo, da se postupak otežava, nego se otvara polje gorosećima za razne marifetluke. Tako n. pr. pošalju oni jednoga da seče i to tako, da ga čuvar mora uhvatiti, jer ga oni prokažu. Čim ga je čuvar uhvatio, mora ići sudu opštinskomu, jer treba u roku od 24 sata podnesti referat, i kod suda mora po nekoliko sati čekati, dok se na uvidjaj izadje. Za to vrijeme ostali gorosječci bezbrižno vrše svoj posao.

Bez komentarisanja vidi se, kakova je težkoća nanjeta ovakovom odredbom čuvaru šume i u opće čuvanju šuma.

Koliko se puta dogodi, da šumar podje službenim poslom u povjereni mu okrug, i usput uhvati koga, gdje siječe, sad bi on morao udarati sasvim obratnim putem da dodje do sudnice, u mjesto da nastavi svoj put, kuda ga dužnost zove, ili mora krivca ostaviti nekažnjena, što redovno i biva.

Ili šumar se vraća s puta kući, i uhvativ ovakovog gorosječca, treba da se vrati njegovoј općini, sutra da pravi uvidjaj, i da prodangubi po dan-dva radi jednoga drveta, koje može biti ne vriedi više od 1—2 dinara.

Ovakova neuputnost izražava se još jače kad se dozna uzrok, zašto je ta odredba u zakon donešena. Povod toj odredbi bio je, što su se porodile tužbe, da čuvari optužuju ljude iz osvete, bez da kakvo djelo i postoji.

Da se nesavjesnosti čuvara doskoči, data je kontrola od strane općinskog suda, koja će se odmah po učinjenom dijelu uvjeriti, da li je čuvar istinu u protokolu naveo.

Kad se dovede u prispopobu savjesnost i inteligencija čuvara šuma i časnika općinskoga suda, kontrola nad radom čuvara i nad radom časnika suda, odgovornost čuvareva i časnikova, onda je ovakav način kontrole besmislen, jer je čuvar kud i kamo svesniji, intelligentniji, pod strožijom kontrolom i sa daleko većom odgovornošću za svoj rad, nego li većina časnika općinskih sudova.

Da je ova besmislenost postigla svoj vrhunac, što je kontroli ovih općinskih časnika podvržen i akademski izobraženi šumar i podšumar, tu nije potrebno dokazivanja.

Ako se je išlo za tim, da doskoči nesavjesnom vršenju službe po nekim čuvarima šuma, onda je trebalo ustanoviti, da čuvari šuma podnašaju optužbe šumskim upravama, a činovnik uprave da ove ispita i uvjeri se o vjerodostojnosti istih, pa tek onda da ih podnaša istražnoj vlasti.

Ovako bi čuvar bio podvržen kontroli svoga starještine, što bi svakako svrsi odgovaralo, a i potreba to zahtjeva, a nikako nije imalo smisla stavljati čuvara, pa čak šumara i podšumara pod kontrolu općinskoga suda, i ubijati ugled jednoj čitavoj ustanovi, kojoj bi trebalo u početku dok se ne ukorjeni u zemlji, na svakom koraku ugled podizati. Zar nije trebalo imati na umu, ko će ovu kontrolu vršiti, kad predsjednik suda općinskog bude zatečen u gorosjeći.

Poznato je, da seljak ne smatra za kradju, kad odsječe drvo u državnoj šumi, i da će on to učiniti, kad god mu se pruži prilika, pa i onda, kad je postavljen na položaj predsjednika općine.

I kad čuvar uhvati u gorosjeći kmeta ili predsjednika, ili kojega od njihovih pristaša i prijatelja, stavlja mu sud najveće potežkoće, samo da protokol ne bude puno-važan dokaz. Ne će da izadje odmah na uvidjaj; kad izadje stavlja primjetbe, da se na panju vidi, da je ranije posječen nego što čuvar kaže, i trpa u uvidjaj razne besmislene stvari hotimično, samo da osujeti kažnjavanje uhvaćenoga.

Dužnost je sviju šumara u Srbiji, da svim mogućim sredstvima nastanu na tome, da se ova zakonska odredba promijeni,

ako ne žele, da se pored sve strogosti zakona haračenjem ne upropaste šume.

Koja korist ovako od strogih kazna zakonskih, kad sam zakon otežava prvi korak, naime optuživanje kriveca.

Kad se krivac na djelu uhvati, oduzet će mu se stvari, s kojima je krivica činjena, a ako se usprotivi i nasrne na organa šumskog, tako da ovoga život bude u pogibelji, ima ovaj pravo upotrebe oružja.

Oduzete stvari predat će općinskom суду u roku od 24 sata na revers.

Općinski sud dužan je u roku od 24 sata izvestiti sopstvenika o uzapćenoj stvari ili stoci, pa ako ovaj dade drugo dovoljno obezbedjenje, sud će mu vratiti stvari ili stoku, a isto tako vratit će mu višak, kad uzapćene stvari ili stoka vrijedi više nego što iznaša šteta.

Ako sopstvenik u roku od šest dana stoku ne oslobodi, sud će je prodati javnom licitacijom, a isto tako će postupati, ako se za deset dana ne dozna, čija je stoka.

Kad istražua vlast primi tužbu, dužna je na istoj staviti dan primitka, pa od toga dana, najdalje za deset dana uzeti optuženoga na ispit.

Ako istražna vlast nije nadležna za sudjenje, a optuženi priznaje djelo, ili ako ga i ne priznaje, ali postoji vjerodostojna optužba, dužna je najdalje za tri dana od primitka tužbe, poslati istu nadležnom суду.

Istraga se mora svršiti i presuda izreći najdalje za 30 dana.

Otežice, po kojima će se učinjena krivica uvjek strožije kazniti jesu:

1. kad je krivica izvršena u nedeljne i praznične dane;
2. kad je krivac upotrebljavao sredstva, da krivcu sakrije;
3. kad se je krivac ustezao, da izda orudje, koje je kod njega nadjeno;
4. ako se je krivac ustezao, da kaže svoje ime i mjesto stanovanja, ili je isto kazao neistinito;
5. ako je krivica učinjena u šumama stavljenim pod zabranu radi pomladjivanja;

6. kad je krivica učinjena noću;
7. kad je krivica učinjena u družtvu;
8. kad je krivac kod izvršivanja krivice imao kod sebe oružje;
9. kad je krivac razvaljivao, provaljivao, provlačio se ili preskakao ograde;
10. kad je krivac pokušao uteći ili nasrtao na šumskog organa i grdio ga;
11. kad se krivac u vremenu, u kome je krivicu izvršio nalazi u šumi kao radenik, nadzornik, ili uživalac paše i žirovine.

Presude prvostepenih sudova, ako su izrečene na kaznu do 100 dinara ili do 30 dana zatvora, odmah su izvršne, ako li je kazna veća, tada podleže razmotrenju kasacije.

Žalba protiv presude može se izjaviti u roku od 3 dana, od dana saopštenja.

Čim presuda bude izvršna, poslat će se policijskoj vlasti na izvršenje, koja ju je dužna u roku od 30 dana izvršiti.

Konačno se ovaj zakon zaključuje sa prelazim narodjenjem, po kome će se do konačnog ograničenja šuma smatrati za državne šume one, kojima je država do sada raspolagala, kao i one, u kojima je kao u općenarodnim dozvoljavala sjeću, a kao općinske one, u kojima je do sada vršena sjeća u korist općinske kase.

Ujedno se ovim prelaznim naredjenjem ovlašćuje ministar narodne privrede, da može uzeti potreban broj osoblja sa strane dok u zemlji ne bude dovoljno spremlijenog stručnog osoblja za okružne šumare i podšumare.

Tako bi završio sa izlaganjem zakona o šumama u Srbiji, iznašajući pored toga njegove veće mane i nedostatke, koji moraju upasti odmah u oči svakome šumaru, a ne osvrćući se pri tome na njegove mane, koje ima sa pravničkog stanovišta.

Pored mnogih sitnijih mana, mogli bi kao najkrupnije uzeti organizaciju šumskih uprava, način optuživanja krivaca uhvaćenih u gorosječi, i proračunavanje naknade štete.

Organizacijom šumskih uprava, takovom kakva po ovome zakonu postoji, onemogućen je napredan rad na polju šumarstva, uprave su preopterećene nuzgrednim poslovima, a to im mnogo smeta izvršivanju njihovog glavnog zadatka, naime uređenju državnih šuma, kojih je većina u Srbiji, i koje bi pružale državi vrlo lijep godišnji prihod, kad bi se uredile na osnovu potrajnog gospodarenja.

Da se to postigne, potrebno je prije svega postaviti na zdrav osnov šumske uprave, i urediti ih tako, kako će najbolje odgovarati faktičnoj potrebi i cilju, radi kojega su osnovate, i dati im rajone razmjerne prema njihovim silama, da uzmognu ono, na što su pozvate, odista izvršiti.

Način optuživanja imao bi se sasvim preinačiti, i moralo bezuslovno odpasti, na neki način postavljena kontrola od strane opštinskih sudova, jer ova ne samo da koči brz i pravilan rad, nego ubitačno djeluje na ugled šumarskoga osoblja, i čitave ustanove.

Ovo se neda nikako oprostiti, tim više, što ova kontrola nema nikakove svrhe, pošto se neda ni pomisliti, da je šumarstvo u vršenju svoga poziva, ma bilo u kojoj grani, tako nisko palo, da mu je potrebna kontrola općinskoga suda, jer kad bi to odista bilo, onda je bolje, da ta ustanova i ne postoji.

Proračunavanje naknade štete niti je pravedno, niti ima smisla, jer dok se danas svuda procjenjuje drvo po njegovoj kubnoj zapremini i vrijednosti vrsti, vrijeme je, da se odustane od proračunavanja vrijednosti po debljini panja, ne osvrčući se pri tome ni na to, da li je to drvo bilo upotrebljivo za gradnju ili možda samo za ogrjev, a da se i ne osvrnemo na raznoliku vrijednost jednog te istog drveta u raznim krajevima zemlje.

Ove nepravilnosti i nepotpunosti moraju kad-tad izazvati promjenu ovoga zakona, pa je u interesu što racionalnijeg i modernijeg gospodarenja sa šumami željeti, da se te promjene što prije provedu, a toj provedbi da se posveti što veća pažnja.

Ne bi bilo na odmet, kad bi se za uzor uzeli zakoni onih država, koje na ovome polju već dug niz godina rade, i koje

su plaćajući iskustvo skupim žrtvama, došle do onoga što danas imadu.

Mjerodavni krugovi nebi trebali nikako smetati s uma, da u šumama ima Srbija grdne kapitale, koji će uzalud propadati sve dotle, dok se šume ne urede.

(Nastavit će se).

Gradjevna potreba drva suovlaštenikah zemljištnih zajednica.

Piše **Gašo Vac**, kr. kot. šumar.

Kao što je gorivna potreba suovlaštenikah zem. zajednicah veoma važno pitanje, u današnje doba; isto tako je i potreba gradje, pitanje od velike važnosti!

Kuće i ostale zgrade, naslijedili smo od naših djedova u ono t. zv. »blaženo doba«, kada je drva u izobilju bilo. Danas ali treba svaki od nas da se zamisli, kada želi, da si popravi kuću ili nuzzgrade; a još više, ako hoće iz nova da gradi.

Drvo je danas skupo, jer svjetska tržišta traže takovu robu, i dobro ju plaćaju.

S toga svaka »racionalna šumska uprava« računa sa svojom gradjevnom drvenom zalihom, da ju što bolje unovči, ako inih obveza ne ima, naročito ona zem. zajednica. Kada te dužnosti postoje, valja im i udovoljiti, jer su na zakonu osnovane.

Na ladanju upućeni su još i danas seljaci, da si kuće i nuzzgrade grade od drva, jer ciglarski obrt još tako razvit nije da bi si seljani svoje gradjevne potrebe za dolnje dijelove stanja, većinom ciglom podmiriti mogli. Istina bo, da imade i takovih »selskih ciglana«, ali radi čestog pomanjkanja goriva, ne mogu ni ove da prosperiraju, a i seljak ne ima da pruži gorivnih drva, da mu ciglar želji udovolji. — Bez da seljak pruži gorivni materijal, jeste cigla skupa i naš ju seljak — ratar (izim imućnika) nabaviti ne može.

Zaoto i vidimo, da se kod nas i u XX. stoljeću većinom grade drvenjare t. zv. potleušice.

Medju sretnike spada onaj, koji u selu kuću zidanicu ima. Većina seljana još i danas u drvenjarama prebiva. Slijedi, da pravoužitnik ili suovlaštenik godimice za popravak ili novogradnju traži u svoje šumske uprave potrebitu gradju.

To potraživanje vrijedi kako za bivšu Krajinu, tako i za bivši provincial. — Šumskoj upravi imovne obćine, ili zem. zajednice jeste to svako-godišnja zadaća, da svoje pravoužitnike ili suovlaštenike zadovolji. Uredjenje je ali razno!

Imovne obćine regulirale su predbjježno bar to pitanje, ali ustaljeno nije; dočim je to pitanje kod zemljишnih zajednicah »životno pitanje«, koje upliva na cjelokupno gospodarstvo zem. zajednice, koje ali još uredjeno nije!

To pitanje — kako rekoso — ni danas temeljito uredjeno nije!

Znamo, da se šuma svake godine potrajno uživati može i mora na temelju ustanovljenoga godišnjega etata, bio taj etat lih za gorivo ili gradju. Gorivo se razdijeli svake godine svim suovlaštenicima prema razmjeru s e l i š t n e p r i p a d n o s t i. Gradja pak doznačuje se samo onima, koji takovu potražuju i kod kojih se ustanovi potreba.

Slijedi, da s v i suovlaštenici neparticipiraju svake godine jednako na gradjevnom etatu, kao na gorivnom, u razmjeru svojega suovlašteničkoga prava. To n i j e p r a v o , a n i n a z a k o n u o s n o v a n o n i j e .

Cilj nam je to pitanje predočiti i razjasniti t. j. dovesti u sklad sa sadanjim zakonom i dosadanjom praksom. Dok nije izšao zakon od 26. ožujka 1894., bila je u krijeponi u t. zv. provincijalu svim nam obćenito poznata normativna naredba od 4. ožujka 1871. broj 2144., koja je u §. 43. odredjivala slijedeće:

»Radi pravilnog i jednoličnog postupka kod doznačivanja i dijeljenja drva za gorivo i za gradjenje u obće, a naročito drva za gradjenje s obzirom na izkazane potrebe, kao što ili na koliko su to obćinari iz vlastitih šumah, bez obzira na veći ili manji selištni posjed dobivali, određuje se slijedeće:

a) Pri ovom doznačivanju i dijlenju drva, ima za temelj i mjerilo služiti gospodarstvena osnova.

b) Iz godišnje sjećine, ima se najprije podmiriti gradivo potrebno za gornju gradnju od kuća i štala.

Ovlaštenici, kojima je takova gradnja potrebna, imadu to najduže do konca mjeseca srpnja obć. svojem zastupstvu javiti, koje će kroz obć. kneza (sudca) i dva odbornika u nazočnosti dotičnog šumara odmah potrebu izviditi dati, i po pronašašću gradivo dozvoliti ili uzkratiti.

c) Što preostane debala za gradnju sposobnih, ona će se na ovlaštenike razmjerne razdijeliti; a protivno, ako se sve do zvoljeno potrebno gradivo podmiriti ne bi moglo, ima se doznaka gradiva u pravednom razmjeru stegnuti». Kako vidimo gradjevno drvo doznačivalo se je dosada suovlaštenicima urb. obćinah ili sadašnjih zem. zajednicah, bez obzira na veći ili manji selištni posjed, i to prema povjerenstvenom »pronašašću« t. j. prema ustanovljenoj faktičnoj gradjevnoj potrebi pojedinog molitelja.

Tako se je to prakticiralo sve do g. 1894.; akoprem §. 41. iste privremene naredbe glasi:

»Ovlaštenici imadu pravo iz obćinske šume sve koristi — što šuma pruža — uživati i to posjednici selištnih zemalja u razmjeru selištnog posjeda, svaki žiljer u razmjeru jedne osmine selišta, župnik u razmjeru cijelog, a učitelj u razmjeru polak selišta.«.

I po ovoj privremenoj naredbi vrijedilo je načelo »razmjerja selištnoga posjeda« za sva zajednička uživanja, dakle i za gradjevno drvo. U praksi — kako i sami znamo — provadjalo se je to drugačije t. j. za podlogu doznake gradjevriedio je »potrebovnik« pronadjene gradjevne potrebe, bez obzira na razmjerje suvlastničkoga prava. — Uvedenjem zakona od 25. travnja 1894. o uredjenju zemljišnih zajednicah, i to §. 98. stavljena je ova gorespomenuta privremena naredba izvan krijeosti.

Cijelo gospodarstveno uredjenje zem. zajednicah, osniva se na tom zakonu, kao i na zakonu od 26. ožujka 1894. kojim

se uredjuje stručna uprava u šumah, stojećih pod osobitim javnim nadzorom.

O uredjenju, upravi itd. z. z. raspravljaljali smo dosta u ovom cijenjenom listu.

Naša je svrha sada — kako rekosmo — samo raspravlјati ob ovom velevažnom pitanju, t. j. o potrebi gradjevnog drva, suovlaštenika zem. zajednica. — Idemo da vidimo, kako s tim pitanjem danas stojimo. Raspravlјajući to pitanje, držati ćemo se strogo spomenutog zakona o uredjenju zem. zajednicach.

§. 14. glasi: »Svakomu suovlašteniku ima bit njegovo ovlašteničtvu u odnosnoj zemljištnoj zajednici u pravilu odmjerno u alikvotnom dijelu t. j. obzirom na cjelokupno zemljište.

Ako . . . ima se ustanoviti tako (suvalstničko pravo), da svaki ovlaštenik dobiva u stanovitom razmjerju dio cjelokupnoga prihoda ili koristi i to posve opredijeljeno po vrsti, mjeri, vremenu i mjestu. Pri tom se valja držati u pogledu šumah gospodarstvene osnove . . .

Po »razmjerju« tako ustanovljenih ovlašteničtvah, imaju se prosudjivati sva prava, na »crpljenje koristih« i sve dužnosti na doprinose teretom spojenim sa zajedničkim zemljišti«.

Kako vidimo, zakon jasno propisuje, da svaki suovlaštenik mora da crpi prihod i sve koristi, po »stanovitom razmjerju«, posve opredijeljeno po »vrsti i mjeri, vremenu i mjestu« !

Slijedi, da to pravilo vrijedi i za gradjevno drvo, koje sačinjava naj vrijedniji dio šumskih užitaka.

To je zakonito pravilo, kojega se strogo i držati valja. Sam zakon dakle prepustio je zem. zajednicama, da (§. 26.) unutar granicah ovoga zakona i pravovaljano sastavljenih pravilnika, upravljuju i razpolazu, pod nadzorom oblastih, samostalno sa svojom imovinom. Na temelju šumsko-gospodarstvene osnove ili programa, dolazi svako-godišnji drvni etat do uživanja, a taj služi za podmirenje gorivne ili gradjevne potrebe suovlaštenikah.

Taj godišnji etat — ili pravo reći prihod od šume na gorivu ili gradju — može biti redoviti ili izvanredni.

»S redovitim i izvanrednim prihodi od svojih šuma razpolazu zajednice po §. 27. z. z. kao i s prihodi od ostale svoje imovine.«

»Glavnoj skupštini pako svih ovlaštenikah pridržano je pravo, temeljem §. 31. toč. d. z. z. kako se ima razpoložiti s redovitim i izvarednim prihodom zajednice.«

Evo, analizirajući zakonite ustanove došli smo do zaključka, da glavne skupštine suovlaštenika određuju i zaključuju kako se ima postupati s redovitim ili izvanrednim drvnim etatom, koji je strukovno ustanovljen.

Izvršujući organ z. z. jeste zastupstvo, a to slijedi iz §. 29. koji glasi: »Sve poslove s upravom imovine zemljistiće zajednice, u koliko nisu glavnoj skupštini svih ovlaštenikah pridržani, vodi zastupstvo kojemu stoji na čelu glavar.«

Glavna skupština zaključuje, a zastupstvo z. z. izvršuje zaključke iste, a na čelu sa svojim glavarom.

Ako je prihod od šume redovit, tada zastupstvo izvršuje nesmetano zaključke skupštine, pak dosljedno tomu, može u vlastitom djelokrugu gradjevno drvo dijeliti, za korist zem. zaj. prodati i t. d.

Ako drveni etat sačinjava izvanredni prihod od šumah zem. zaj., tada se u smislu §. 28. z. z. ne može u pravilu taj etat ili prihod porazdijeliti medju ovlaštenike, već koristonosno unovčiti, t. j. ima se stvoriti »nepotrošiva« šumska glavnica, od koje kamati do uživanja dolaze.

O upravi sa šumskimi glavnicama zemljističnih zajednicah, izdala je visoka kr. hrv. slav. dalm. zemalj. vlada, odjela za unutarnje poslove, naredbu od 26. svibnja 1898. broj 31.735 pak ćemo o toj velevažnoj naredbi na drugom mjestu progovoriti, jer u našu raspravu sada ne zasjeca. Mi imamo pred očima »redoviti« prihod šume, s kojime zem. zajednice — kako gore razložismo — samostalno razpolazu, na temelju ustanovah zakona o uredjenju zemljističnih zajednicah.

Slijedi da one razpolazu sa redovitim drvnim etatom, bio taj za gorivo ili gradju strukovno pronadjen. Po zakonu

o uredjenju zem. zaj., uredjena je uprava i gospodarstvo na temelju pravilnika, — koji je odobren po visokoj kr. zemalj. vladu, a prema tomu imade i svoju zakonitu moć. U tome pravilniku detailirane su zakonske ustanove, prilagodjene prema okolnostima dotične zem. zajednice.

Manjeviše, osnovani su i uvedeni svi pravilnici prema jednome »formularu« za mnoge zem. zajednice, pak ćemo se tih, na mnogim mjestima već odobrenih, i držati u ovoj našoj razpravi.

Stupac IV. pravilnika govori n. pr. »o gospodarstvu zemljištne zajednice.«

§. 14. pravilnika glasi: Svrha je gospodarstvu zemljištne zajednice: toč. 2. da se osigurava svakomu ovlašteniku u razmjeru njegova ovlašteničtva, pripadajući mu dio uživanja prihoda zajedničke imovine.

§. 18. pravil. glasi: »Ogrjevnu drvariju dobiva svaki ovlaštenik . . . prema drvosječnoj osnovi i to prema razmjeru, u kojem mu pripada ovlašteničtvo.

§. 19. pravil. propisuje: Gradjevno drvo — u koliko takovog imade — pripada suvlašteniku, ako to stanje šume i razborito šumsko gospodarstvo u obće dopušta, te ako je ovlašteniku uslijed prirodne nepogode prijašnja sgrada propala ili mu je potrebno za podignuće nove sgrade. O tom odlučuje odbor.

Kako vidimo, doznaka gorivnoga drva basira se na »razmjeru« ovlašteničtva; a gradjevno drvo doznačuje se, ako je ovlašteniku uslijed prirodne nepogode prijašnja sgrada propala ili mu je potrebno podignuće nove sgrade; — a o svemu tome odlučuje odbor.

O »razmjeru« ovlašteničtva ne ima ni govora prigodom doznake gradjevnoga drva, akoprem sâm zakon i pravilnik određuje, da se kod »uživanja i podmirivanja dužnosti« imade paziti na razmjerje suvlastničkoga prava!« Kaže se: »O svemu odlučuje odbor!«

Mnijemo, da to nije pravo, da n. pr. suovlaštenik sa pravom $\frac{1}{32}$ ili $\frac{1}{16}$ cijelog sela imade ista prava sa onima suovlaštenicima od $\frac{1}{8}$, 1, 2 i više selišta!

Analogno gornjem razlaganju pravilnika, predleži jedino uvjet za dobiti gradjevno drvo, da je sgrada propala ili je potrebno podignuće nove sgrade. Nigdje ali ne ima propisa, kakovog i koliko gradj. drva pripada malo i veliko suovlašteniku itd.!

Glavno je načelo: »O tom odlučuje odbor«. Znamo svi, kakovi su ti odbori na selu!

§. 32. z. z. glasi: »Ni jednomo ovlašteniku ne može se uzkratiti pravo, da po razmjeru svojega ovlašteničtva sudjeluje kod obnove zastupstva; dočim § 33. z. z. određuje broj zastupstva.

Nigdje se u zakonu jasno ne kaže, u kojem »razmjeru« moraju biti zastupani mali, srednji i veliki suovlaštenici; kao što je to kod upravnih obćina jasno određeno, za malo i veliko-porezovnike.

Malo suovlaštenici mogu, kao što i jest (obično vikači, larmaši itd.), biti n. pr. većina u odboru. Oni sada n. pr. razpolazu sa gradjevnim etatom po svojoj uvidjavnosti (?), bez obzira na »razmjerje« suovlašteničkog prava. To njihovo pravo prolazi iz § 33. točke f. pravilnika, koji glasi: »Naročito ima odbor provadjati razdjelbu doznačenih užitaka medju ovlaštenike po za to izabranih članovih odbora.«

Slijedi, da prije razdjelbe gradje, moraju odbornici obaviti i ustanoviti gradjevnu potrebu. Kako će oni to obaviti, t. j. kako će potrebu — bez obzira na suovlašteničko pravo — ustanoviti, to je njihova stvar, pošto u pravilniku nije jasno ustanovljeno u detailu kako i u kom omjeru se gradjevna potreba ustanoviti i doznačiti ima. A to je pak svrha naše rasprave, o kojoj kanimo govoriti, pošto se ima jedno od velevažnih pitanja riješiti, a to je svakako uživanje i doznaka gradjevnoga drva.

Uzmimo u tome za primjer naše imovne obćine, koje su u velikom za svoje pravoužitnike isto ono, što su naše zem.

zaj. u malome za svoje suovlaštenike! Pravno su raznolično osnovane, ali obojih je narodno-gospodarstvena svrha jedna te ista.

Na temelju »potrajnoga« šumskoga gospodarenja, moraju imovne obćine i zemljištne zajednice, da podmiruju potrebu goriva i gradje svojih pravoužitnika ili — suovlaštenika.

Mi ćemo letimice predočiti, što je u tome pogledu propisano za imovne obćine; pak bi te propise mogli protegnuti i na naše zem. zajednice.

Naputak A, za provedbu u § 4. zakona od 8. lipnja 1871. o odkupu šum. služnostih odredjenoga uredjenja, načina i mjere zajedničkoga uživanja šumah i šumskoga tla za pravoužitnike — propisuje i regulira u obće pravoužitničko pravo na uživanje zajedničke imov. obćinske šume; dakle i uživanje potrebitoga gradjevnog drva.

Načelno uvedeno je kod imovnih obćina, da se u obće gradjevno drvo bezplatno doznačivati ne smije.

Dapače naredbom vis. kr. hrv. slav. dalm. zemalj. vlade odjela za unutarnje poslove od 9. lipnja 1882. br. 17716 obustavljena je bezplatna doznaka gradjevnoga drva i pogorelcima!

Po § 5. nap. A imadu se prigodom uredjenja pravoužitničkoga kataстра »voditi izvidjenja o popričnoj godišnjoj potrebštini drva za gradju.«

Ova izvidjenja voditi će povjerenstvo sastojeće se:

- a) iz jednog izaslanika imovne obćine kao predsjednika;
- b) iz jednog šumarskoga činovnika imovne obćine i iz jednog vještaka gradjevne struke.

To je kod svih imovnih obćina prigodom uredjenja katastra i provedeno.

U ovoj našoj razpravi, predočiti ćemo njekoje važne ustanove §. 6. naputka A.

Kod ustanovljenja prosječne godišnje potrebštine drva za gradju, valja na običajni, na mjestnih okolnostih osnivajući se način gradjenja, potrebni obzir uzeti; ipak tu valja

pred očima držati, da se mjestimice jošte iz onih vremena, kada je drva u izobilju bilo, potječuća navada, po kojoj se kuće i gospodarstvene sgrade izključivo iz drva grade, unapred iz požarno-redarstvenih obzira, imenito u mjestima na okupu, ne u mjestnom ukazuje, te se naročito radi nedostatka prihoda drva u šumah imovnih obćina više dopuštati ne smije.

Po tom se ima izvidjenje i ustanovljenje potrebštine drva za gradju prema mjestnim okolnostima na bezuvjetnu potrebu ograničiti. — Podlogom za to, služiti će svadje takove sgrade, koje su u novije vrijeme sagradjene, i koje su prema promjenjenim okolnostima, jur većim dijelom iz solidnog građiva izvedene.«

To je u kratko rečeno, da se imade prigodom toga izvida obzir uzeti lih na gornju gradjevnu potrebu — predmjevajući, da će dolnji dio sgrade biti iz kamena, pečene ili presne cigle. Na podsjeke, poberuhe i drvene stijene itd. ne smije se ni obzir uzeti, t. j. kako je gore rečeno, to se dopuštati ne smije.«

U racionalno-šum. gospodarstvenom i u obćem interesu
jeste, da se sada u XX. stoljeću naoto obzir uzima, i da se
sa strane oblastih »ureda radi« pazi, da se što manje drvenih
zgrada podiže. Potrebu treba svesti samo na gornju gradju.
Mnoge koristi proizlaze iz toga. Nadalje »ima služiti pravilom,
da pravoužitnikom pripada pravo:

d) Krajiškim obiteljim navedenim u § 1. sl. d) i e) na drvo za gradju . . . i uzdržavanje njihovih kuća i gospodarstvenih sgrada. Naprotiv ne imaju pravoužitnici nikakova prava na potrebštinu drva za prometne sgrade — na trgovanje.

Glavno je kod ustanovljenja gradjevne potrebe, da se ustanovi, godišnja potrebština drva za gradju.«

S toga § 7. naput. određuje, da gorespomenuto povjerenstvo ustanovi slijedeće;

a) broj i veličinu gradjevnih objekta.

b) prosječnu veličinu (duljinu i širinu) kuća i gospodarstvenih sgrada pravoužitničkih obiteljih po četirih glavnih razredih i to prema potrebštini za cijelo, tri četvrtine, dvije četvrtine i za jednu četvrtinu selišta.

Ima se ustanoviti i novčana vriednost »godišnje potrebštine drva za gradju«.

Naročito valja ustanoviti »gradjevnu obhodnju« t. j. vrijeme koliko može pojedini objekt — ako je novosagradjen i u dobrom stanju držan — trajati bez da se obnavlja, ali prema potrebi popravlja.

Za tim se imaju za novu gradnju potrebne različite razredbe drva za gradnju i njihov kubični sadržaj, uz eventualnu potrebštinu drva na palenje opeka i vapna, zatim za uzdržavanje objekta, do izmaka gradjevne obhodnje potrebite razredbe drva za gradnju i njihov kubični sadržaj proračunati. Nadalje, ima se iz proračunanog kubičnog sadržaja razredbe drva za gradnju ustanoviti potrebna množina sirovog drva (u okrugлом stanju) — tako, da se kubični sadržaj svijuh razredba drva za gradnju, sa činbenikom proračunanja pomnoži.

Za tim se sjedne strane obje potrebštine drva za gradnju, a s druge strane obje potrebštine drva za palenje opeka i vapna (nova gradnja i uzdržavanje) sbroje, a svaki od tih sbrojeva razdijeli kroz gradjevnu obhodnju, da se tako u količniku dobije »godišnja prosječna potrebština drva za gradnju« odnosno drva za palenje opeka i vapna. Proračunata potrebština drva i novčana vrijednost, unese se u zaoto propisani izkaz, a tada taj služi »za kataster pravoužitnika« Za vodjenje ovoga katastra, postoje razne naredbe i propisi.

Istodobno će se po § 10. nap. sa ustanovljenjem potrebštine drva, izviditi povjerenstvo i u izkaz ubilježiti za gospodarstvo cijelog, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{1}{4}$ selišta neobhodno potrebiti broj konja, goveda, ovaca i svinja.

Na temelju toga broja, ustanovljuje se veličina gospodarskih sgrada. Kada je to ustanovljeno, tada se po § 11.

nap. ustanavljuje »prosječna godišnja potrebština drva za nove gradnje i uzdržavanje«, — kao i »novčana vrijednost cjelokupne izkazane potrebštine drva«.

Tako je evo sastavljen stalni »kataster pravoužitnika«, imov. obćina, koji služi kao stalni putokaz i podloga tko, što i kada ima dobiti gradju, u koje doba i u kojem razmjeru, te uz koje uvjete.

Glede nastavših promjenah diobom pravoužitnih obiteljih ili kupo-prodajom itd. vodi se stalna evidencija; i tako imovna obćina može u svako doba znati, kada to pravoužitnik zamoli, što je isti dobio i što treba.

Potrebština drva za gradju ne izdaje se svakomu pravoužitniku kao drvo za vatru — svake godine. Svaki pravoužitnik imade samo u slučaju nastavše potrebe pravo na dobivanje drva za gradju.

Do konca svibnja svake t. g. ima se potreba gradje prijaviti šumariji; — a tada će šumar uz sudjelovanje načelnika dotičnih mjestnih obćina, najkašnje do sredine srpnja objekte prijavivših se pravoužitnika pregledati, i u slučaju dokazane potrebe za izvedenje prijavljene gradnje, potrebštinu drva za gradju pronaći i istu u zapisnik zabilježiti!

Glede doznake gradje i podmirenja potrebe postoje i daljni propisi, kao i topogledne naredbe visoke kr. zemaljske vlade, tako da imovne obćine imadu stalni pravac kojim idu.

Znamo da se kod imovnih obćina u pogledu doznake gradje strogo postupa, i da gradivo ne doznačuju u najskrajnoj nuždi i potrebi. Šumska je uprava u tome stroga, pak se pravoužitnici ne mogu razmetati sa drvom, kako su oni to naučili još za starih vremena!

Svaki pravoužitnik imade samo u toliko zahtjevati izpuštenje ustanovljenih mu potrebština u drvu i inih šum. proizvodih, »u koliko potrajni prihod šuma imov. obćine za to dotječe«.

Višak na drvu doznačivao se je bezplatno; ali i to je prestalo manje više kod svih imovnih obćina. Bezplatna gradja jeste danas rijekost, naročito tamo, gdje »potrajni« užitak za oto nedotječe. Pristojba ima se na drvo za gradju ustanoviti, do polovice podpune tržne cijene! To i jeste uzrok, da svaki pravoužitnik gradjevno drvo traži u najskrajnoj potrebi, ili u slučaju elementarnih nepogoda.

K tomu postoji strogi § 22. nap. a glasi: »Pravoužitnikom nije dozvoljeno za kućnu porabu bezplatno ili uz smaljenu šum. pristojbu dobiveno drvo za gradju ili ogrijev prodati, ili za druge vrijednostne predmete zamjeniti ili darovati.

Tko se takovog prestupka krivecem učini, dužan je za dotično drvo cijelu šumsku pristojbu, koja za nepravoužitnike obstoji, platiti u blagajnu imovne obćine. To je stroga, ali vrlo koristna zakonita ustanova.

Mi smo evo u kratko predočili propise vrhu doznake gradjevnoga drva valjane za imovne obćine, pak ih u cijelosti možemo protegnuti i na našu razpravu, t. j. na zemljistične zajednice. Predjimo dakle na glavnu svrhu ove naše razprave.

Jedno je od najvažnijih pravila za imovne obćine, da je u obće zabranjeno doznačivati bezplatno gradju, bilo za pogorelce ili ine potrebovnike. — Dakako, da i u tome ima iznimaka — za bezplatnu doznaku, što odvisi od raznih lokalnih odnošaja. Nu u glavnome, to su slučajevi uzgredne naravi. Načelo imovnih obćina jeste, da se podmirenje gradje na »bezuvjetnu potrebu« ograničiti ima, kako za kuće, tako i za njihove gospodarske zgrade, izključujući od te pogodnosti »prometne zgrade«.

Kada šumar imovne obćine sa zastupnicima mjestnih obćina najnužniju godišnju potrebu gradje na temelju načela »potrajnog prihoda« ustanovi i proračuna, te ako u to ime opredjeljeni godišnji drvni etat dotječe, može se gradjevno drvo doznačiti, ali samo uz uplatu propisane zaoto pristojbe. Ova pristojba jeste raznolična kod pojedinih imovnih obćina. Inače

ne ima se gradjevno drvo doznačiti. Kakovi su u obće propisi za naše zem. zajednice, razjasnili smo u početku. — Nu to je novotarija, koja se ima prilagoditi praksi.

Takozvane urbarijalne obćine, imale su preko dva decenija topogledne propise, koji su se osnivali na poznatoj naredbi od god. 1871. — §§ 41. i 43. propisivali su, da ovlaštenici kojima je takova gradnja potrebna, imadu to najduže do konca mjeseca srpnja obć. svojem zastupstvu javiti, koje će kroz obć. kneza i dva odbornika u nazočnosti dотičнога šumara potrebu izviditi i po »pronašašću« gradivo dozvoliti ili uzkratiti.

Kr. župan. oblast u Zagrebu naredbom svojom od 1. ožujka 1893. br. 4207. izdala je u nadopunjenu gorespomenute normativne naredbe od g. 1871. obrazac upisnika ili potrebovnika u koji se je najavljenja potreba unašala, a nakon obavljenog izvida pronadjena potreba.

Obrazac potrebovnika jeste: (Vidi str. 346. i 347.).

Ovaj obrazac potrebovnika uveden je i u druge županije, a pokazao se je vrlo praktičnim. U interesu same stvari bilo bi, da se i nadalje kod zem. zajednica pridrži, eventualno upotpuni, prema ukazavšoj se potrebi.

Mi ovaj obrazac u praksi rabiti možemo, pošto svojoj svrsi odgovara. Kako znamo, mi glede gradjevnog drva kod zem. zajednica ne imamo dalnjega propisa, do li naredbe višoke kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 16. prosinca 1897. koja glasi:

»Propisi § 43. ovovladne privremene naredbe od 4. ožujka 1871. broj 2144. ob upravi, gospodarenju i uživanju obćinskih šumah, prema kojim se je imala obavljati gorespomenuta pregledba zgradah, i kojimi se u obće određuje postupak kod doznačivanja i dielenja drva za ogrev i za gradjenje stavljeni su izvan krieposti § 98. zakona od 25. travnja 1894. o uredjenju zemljišnih zajednica, pošto stoje u protuslovju sa ustanovami §§ 26. i 31. toga zakona. — Prema tomu odpadaju sva poslovanja propisana u § 43. rečene privremene naredbe. Kako vidimo, odpada prema toj

Tekući broj	Potreba gradjevnog drva najavivšeg ovlaštenika		Potreba je po strani navedena		Po kot. šumaru i dvojici odbornika izvidom je ustanovljeno, da potreba (postoji ili ne postoji)
	Ime i prezime	obitava-lište	za zgradu, uz naznaku njene širine i duljine u metrih	za gradjevno drvo	
	kuću broj	nastenja veza gredica roženica letava	komada		

Potreba je ustanovljena naštenja	Potreba će se podmiriti	Dozvaka je obavljena	
veza			
gredica			
roženica			
letava			
za broj komada sa omjer metr./ctm.	sa ukupnim sadržajem u izradjenom stanju m^3	u šumi ili sječini, načinom sječe vršeu drva	sa vršeu drva, brojem stabala duljina u metri.
			s omjeri prsni promjer u centimtr. f.
			sa ukupnim kub. sadrž. dozna- čenog drva m^3
			Dozvaka je kontirana u drvodo- značnom upisniku pod tek. br.
			Opazka

naredbi potreba izvida gradjevne potrebe po dosadanjem običaju po kot. šumaru i dvojici odbornika, već valjaju slijedeći propisi:

»U smjeru napomenutih zakonskih ustanovah, dužan je kr. kotar. šumar, kojemu je prema § 10. ili § 11. zakona od 26. ožujka 1894. o uredjenju stručne uprave i šumskoga gospodarstva u šumah, stajećih pod osobitim javnim nadzorom, na temelju odobrenog godišnjeg sječnog predloga (§ 5. zakona) sastavljenog na temelju obstojeće šumske gospodar. osnove, odnosno u pomanjkanju takove osnove; ili za slučaj, da je ista tečajem vremena postala neuporabljiva, na temelju ustanovljenog »potrajnog godišnjeg etata«, bud pomoćju »osbiljnog popričnog prirasta«, bud »užitnog postotka«, obaviti propisnu obilježbu i procienu dotičnih za siječnju opredjeljenih stabala ter odnosnu preglednu sastavljenu procienu dostaviti zastupstvu urb. obćine na dalje uredovanje, prema ustanovi § 31. slovo d) zakona od 25. travnja 1894. o uredjenju zemlj. zajednicah.

Glavna skupština ovlaštenika urb. obćine, imati će pako prigodom ustanovljenja godišnjeg proračuna na temelju gore spomenute prociene, pravovaljanim zaključkom odlučiti, što se ima učiniti sa dotičnom drvnom gromadom, spadajućom »redovitom šumskom prihodu«, najme, imali se ona poradjeti na ovlaštenike, i na koji način, iliti prodati u korist zemljištne zajednice.

Zaključi li glavna skupština diobu, imade kr. kot. šumar dotična obilježena stabla na licu mjesta zapisnički predati zastupstvu urbar. obćine, koje je dužno zaključak skupštine izvršiti, t. j. prema istom obaviti razdiobu drva na ovlaštenike. Kako vidimo djelovanje kr. kot. šumara ograničeno je lih na procjenu stabala i predaju sječine zastupstvu zem. zajednice, bez ikakovoga dalnjega upliva, što će sa drvom biti. Mi smo u uvodu podrobno razložili, da o »redovitom i izvanrednom šum. prihodu« odlučuju glavne skupštine.

Sa »redovitim prihodom« razpolazu skupštine samostalno, dakle i sa drvom, koje je sposobno i procijenjeno za gradju;

dočim isto tako razpolažu i sa »izvanrednim prihodom« ali taj zaključak valjan je tek, ako ga u smislu § 43. zakona o uređenju zem. zajednicah odobri kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, nakon što je saslušala županijski upravni odbor.

Iz toga slijedi, da su kod »izvanrednog prihoda« zaključci glavne skupštine stegnuti, i podvrženi najvišoj odluci, t. j. da se sa tim narodnim imetkom nebarata kao na mnogim mjestima po miloj volji, već da se trajno unovče na korist zem. zajednice i osnuju »stalne nepotrošive šumske glavnice«. Mi imademo u našoj raspravi posla sa »redovitim prihodom«.

Diobu gradjevnog drva ima provesti zastupstvo zemlj. zajednice, ako to glavna skupština zaključi. Način diobe ima takodjer opredijeliti glavna skupština, koji je to način i na temelju kojega izvida, pravila, razmjera, duljine i širine gradj. objekta itd. ima se to obaviti, ne ima stalnoga pravca; naročito, kako i po kome se potreba ustanoviti ima. Ni u samom pravilniku — kako smo gore razložili — nije o tome u detailu opredijeljeno, već je sve prepušteno odboru.

Poznavajući dobro naše zemlj. zajednice i njihove odbore — znamo, da kod doznake drva bez stalnoga propisa i upute, dolazi i kod izvida potrebe i diobe do svadje i preprikah, pak obično traže pojedinci ili većina zaštitu u svoje oblasti. Naše je stoga nemjerodavno mnjenje, da bi se i to pitanje stalno urediti imalo.

Ugledajmo se u tom pogledu u gore razložene propise valjane za naše imovne obćine, a pridružimo i dosadanju praksu kod urb. obćina, koja je odgovarala samoj stvari i potrebi suovlaštenika. Bez valjano ustanovljene potrebe, ne može se ni doznaka t. j. dioba gradje, obavljati Tu potrebu ustanoviti i obračunati može samo tehničar, a ne jednostavni odbornici.

Znamo, da ustanovljenu potrebu tesane gradje, kao za vez, nastenje, grede, roženice itd., treba proračunati i kubicirati, da se tada pronadje odgovarajući broj stabala, njihova duljina i promjer stabla, u okruglom, i time prava potreba podmiri.

Odbornici toga ne znaju i ne mogu to učiniti, kada to ne znaju — slijedi, da ne mogu ni diobu drva u šumi provesti, ma da im šumar obilježena stabla i procjenu preda.

Što će odbor sa procjenbenim elaboratom učiniti? ništa, jer toga razumjeti ne mogu.

S toga je od prijeke potrebe, da šumar — kao i do sada — sa izabranim i po zastupstvu zem. zajednice odredjenim odbornicima potrebu gradjev. drva izvidi i obračuna. Taj obračun i ustanovljena potreba, služiti će za dalnju doznačku i diobu drva, prema zaključku glavne skupštine suovlaštenika

Gore predloženi obrazac, mogao bi ostati — ili da se upotpuni. Potrebu gradje imali bi suovlaštenici u određenom roku nujaviti, a tada bi o trošku stranaka sledili izvidi. To se uzkrcaće činiti ponajviše radi troškova!

Obzirom ali na razmjerje koristi, jeste trošak ovoga izvida malen, pošto se obično proteže na više molitelja, dapače i na cijelu zajednicu.

Da je šumarski tehničar kr. kot. oblasti na ovo pozvan slijedi iz same naravi stvari, pošto je on strukovni izvjestitelj te oblasti. Ove su pak, temeljem §. 50. zak. ob uređenju zemlj. zajednica, u obće dužne bedit nad imetkom i upravom zem. zajednice. Analogno tomu, moraju oblasti naročito paziti i na to, da se gradj. drvo dijeli prema faktično ustanovljenoj potrebi, razmjeru suvlastničtva i t. d. U tome nas podkrijepljuje §. 2. spomenute naredbe o »šum. glavnicama« u zadnjoj alineji, a glasi: »Ukazala se sječa šume redovitim ili izvanrednim prihodom u smislu §. 27. z. z., svakako ju valja obaviti pod nadzorom upravne oblasti (§. 50. zak. z. z.; §§. 5. i 6. zakona od 26. ožujka 1894. o stručnoj upravi i šum. gospodarenju).

Taj nadzor upravne oblasti, proteže se dakle i na izvid gradjevne potrebe drva, ako se želi sječa šume i dioba pravovaljano i bez dalnjih eventualnih pritužaba sa strane suovlaštenika obaviti.

Potrebovnik ustanovljene i pronadjene gradj. potrebe, imade služiti kao stalni temelj za dalnju diobu drva, pošto se bez toga dioba drva u obće ni pomisliti ne da, a kamo li provesti.

Ako je potrebovnik točan, lahko je i diobu provesti kada predleži procjenbeni elaborat.

To znamo mi šumari svi jako dobro iz prakse!

Kod imovnih obćina i zem. zajednicâ izkusili su praktični šumari dosta toga, pak će nam i gornje razlaganje — kao svrsi shodno — odobriti.

Šumar. tehničari imali bi obavljanjem izvida gradjevne potrebe sa izaslanici zastupstva z. z. malo više posla, ali bi taj koristan bio samo suovlaštenicima.

Glede doznačenog drva, valjalo bi voditi i točnu evidenciju, vodeći glede toga »očevidnik«, da se uvjek znalo bude, tko i kada je što dobio.

To je nuždno znati za budućnost, da jedan te isti suovlaštenik ne bi po više putah tražio jedno te isto, da ne bi spekulacije tjerao i t. d.

Potrebovnik i očevidnik doznake, bilo gradje ili goriva, jesu sustavni djelovi gospod. osnove ili programa, pošto nam sve to skupa predstavlja i pokazuje, kako u obće teče šumska gospodarstvo.

To sve voditi mnijemo da je stvar šumske uprave, dakle u našem slučaju izravno kr. kotar. šumar. tehnič. izvjestitelja, komu je šum. uprava z. z. povjerena.

Toliko glede izvida gradjevne potrebe, drva suovlaštenika zem. zajednica.

Glede doznake ili diobe drva, propisuje gorespomenuta naredba sliedeće:

»Izaslanje kr. kot. šumara k diobi drva, ima uzslediti odredbom nadležne kr. kot. oblasti samo na obrat zložen u zamolbu zastupstva, ili na temelju pritužbe kojega ovlaštenika sbog prikrate. U prvom slučaju imati će troškove toga izaslanja nositi zemljišta zajednica, prema propisno obredjenom partikularu, odnosno sami ovlaštenici u razmjeru

pripadajućeg prava, ako to zaključi skupština; u drugom slučaju pako dotični krivci, prema pravomoćnoj odluci nadležne oblasti (§. 50. zakona o uredjenju zem. zajednica).

Razumjeva se samo po sebi, da se putni troškovi kr. kot. šumara, skopčani sa sastavkom godišnjih sječnih predlogah, odkazom, procjenom, kao i predajom dotičnih stabala zastupstvu, podmiriti imaju na račun njegove putne naklade.

Kako vidimo, smije kr. kot. šumar prisustvovati diobi drva, »samo na obrazloženu zamolbu zastupstva zem. zajednice«, a istom uslijed ove zamolbe odredbom nadležne kr. kot. oblasti; ili uslijed pritužbe kojega ovlaštenika slijedi uredovanje i even doznaka »ureda radi«, na temelju §. 50. z. z.

Govoreći iz prakse, pitajmo se sada, da li mogu odbornici ili zastupnici, većinom seljaci, provesti diobu gradje bez obavljenog izvida i točnoga proračunanja potrebe?

Dokazali smo gornjim razlaganjem, da ne mogu!

Nadalje, ako im šumar zapisnički i preda obilježena stabla odnosni procjenbeni elaborat, da li ti odbornici sami mogu preračunavati pronadjenu potrebitu tesanu gradju, na okruglo stojeće drvo, naročito da li mogu prosudjivati glede sposobnosti, uporabivosti, o izradbi drva i t. d.

Koliko mi šumari iz prakse — znamo, mislimo da ne, a nisu naoto ni zvani.

Kada bi sve to ti odbornici znali, bilo bi to dobro po zem. zajednicu, ali — ne znaju.

Mi bi pako imali podjedno i »sustrukovnjake« kao predstavnike zem. zaj. pak bi nam isti naše poslove olakšali.

Dosta su se ti ljudi i do sada u šumar. poslove mijesali i u obće nicali tamo, gdje ni posijani nisu!

A sada i po gotovo! Svaki nas je izkusio neprilike sa tim ljudima. Obično dolazi kod diobe drva do pravde, gdje oblasti posredovati moraju. To nije ni čudo, ako se u obzir uzme na selu medju odbornici i suovlaštenici kumstvo, rodstvo, neznanje i t. d. Na pritužbu pojedinog suovlaštenika sbog prikrate može i mora se »ureda radi« postupak zavesti, a

troškove nose kriveci, a to bi bili u našem slučaju odbornici, jer oni su jedini ovlašteni na dijelenje drva!

Ovi pako ne bi htjeli biti krivi, izgovarajući se, da nisu znali n. pr. diobu provesti i u razmjeru pripadnosti proračunati, da se u kubike šumara ne razumiju i t. d.

Pak ako se ti razlozi uvaže, slijedi, da se odbornicima ništa ni prigovoriti ne može.

Trošak je tu! Tko da ga nosi? . . . Svakako zemljištna zajednica. Tih pritužaba može dosta biti kod većih i manjih zajednica, pak eto teretah ili za zem. zajednicu ili za pojedinog suovlaštenika.

Zar ne bi bilo dobro i opet poprimiti staru praksu kod zem. zajednica u pogledu izvida i doznake gradjevnoga drva?

Po našem nemjerodavnom mnjenju bilo bi to ne samo u interesu službe, već i zem. zajednice; kada državni i imovinski šumari obavljaju doznačku strankama — na panju, zašto da bude kod zem. zajed. iznimaka? Zašto je doznačni čekić tu?

Kaže se ali, da se »obilježena stabla« zastupstvu z. z. imadu na licu mjesta predati, ako glavna skupština diobu zaključi.

Razumjeva se, da se ta stabla »odkazom« sjećine (od-bode se ista), naznačiv broj stabala, predati mogu; nikako se pako doznačnim čekićem buletati stabla ne mogu i ne smiju kako to propisuje §. 15. š. z. pošto ta predaja sjećine nije doznačka.

Glede doznake drva propisuje §. 15. š. z. da se stabla doznačuju se na sljedeći način: »Stabla stojeća — jača, obilježuju se batom (čekićem) šumskim;« a §. 1. naredbe c. kr. hrv.-slav. namjestničtva od 30. prosinca 1858. propisuje sljedeće: »kad se stojeća veća stabla doznačuju za drva, neka se pobiele i buletaju. Da se pako ovakova doznaka drva dokaže, kad bi se o tom pred uredom rieč zametnula, naredjuje se da bude na čekiću . . . (opisuje isti) . . . a u sredini neka budu prva slova imena gospodara šume i broj šumarije.

Kako smo ovdje predočili, predajom stabala odboru i od-kazom sjećine, ne doznačuju se gradjevna drva kako to §. 15. š. z. propisuje.

Isto tako taj postupak nije ni u savezu sa poznatim nam § 17. š. z. koji kaže: »Posjednik od šume, može zahtjevati, da on ili šumarsko njegovo osoblje obilježi pokupljena drva, prije nego će iz šume odpremati; da se ovlaštenici obskrbe doznačnicami ceduljami (izvoznicami) u ime potvrde, da su izpravno primili, što im je doznačeno bilo.

Znamo, da ovlaštenici voze i izvažaju drva na odaljenija mjesta, dapače i na velike udaljenosti, pak je od potrebe, da se drva doznačuju i da se buletanjem istih vlastništvo dokaže. Kod svih šumskih uprava uvedena je doznaka, zar da samo kod zem. zajednicah bude iznimaka?

Mislimo, da tako ne bude, već da se topogledni propisi i manjkavosti u pravilniku putem naredbe visoke kr. zemalj. vlade — prema našem razlaganju — a istovjetno sa propisima kod imovnih obćina, nadopune. Kada šumari moraju u smislu § 5. zakona od 26. ožujka 1894. sastavljati osnove, programe, ili godišnje drvosječne predloge, sporazumno sa zastupnicima zem. zajednica, sledi, da mogu i moraju prema svojemu položaju i zvanju i opet sporazumno sa zastupnicima raditi, da se odobreni predlozi izvedu do u detail t. j. potreba gradje izvidi i propisanim načinom doznači.

Gradjevno drvo representira danas silnu novčanu vrijednost, pak je u obćem interesu i u interesu svih suovlaštenika zem. zajednica, da se doznaka i premjerba gradje dovede u sklad sa ustanovami šumskoga zakona. Zar da to velevažno pitanje, t. j. diobu gradj. drva, prepustimo na milost i nemilost odbora, bez stalnoga pravila? Mislimo da ne!

Ugledajmo se u tom pogledu u naše imovne obćine! Ta i one su narodna svojina, kao i naše zem. zajednice!

Nadajmo se, da će i to velevažno pitanje, samo u interesu našega naroda i u interesu racionalnoga šumarenja čim prije riešeno biti.

»Daj Bože!«

Uredjenje ponorah.

Medju osebujnosti Kraša spadaju i vode ponornice, koje se tekuć njeko vrieme u vidljivom koritu na jedanput gube u zemne šupljine da izbiju kašnje opet bud na površinu zemlje bud da uteku u more a da se više ne pokažu.

Korito njihovo na površini zemlje jest obično kamenito, a čovjek se često mora diviti prirodi kad pogleda one strme kamenite stiene, koje si je voda tečajem tisuća godina izkopala ili im je korito mjestimice zemljano a sastoji se od mulja i pieska i krša, što ga je voda sama pred ponorima često na kilometre daleko staložila. U tom kamenitom koritu nadzemnom vidimo često virove, što je znak, da je тамо mali ponor.

Podzemno korito nam je ponornice nepoznato. Sam Bog znade kuda takova voda i kroz koje šupljine teče, kuda ona obavija dok opet na površinu ili u more izbjeg. Ušće ponora može biti iz vana veliko a onamo se kilometar daleko možebit korito tako suzuje, da ne može niti trećinu vode propustiti što u ždrielo uteći može.

Odtok vode može se prema tomu samo motrenjem u naravi proučiti. Trebalo bi sve ponore očistiti, zaprečiti da k njima materijal ne može doći što ih zatrjava pa praviti opažanja, koliko treba vremena, da ponori za vrieme povodnje svu vodu progutaju. To je ali prema dosadanjem uredjenju ponora neizvedivo jer svaki povodanj donese toliko kojekakovog materijala kao čamaca, trnja, klada, dasaka, sjena, trave, slame i t. d. da se ako ne svi a ono dobar dio ponora zatrpa i začepi — poplava je gotova. Ako se ponori jako začepi, onda voda ostane po dane i mjesece ležati, a što je pod njom to sagnjije. Možemo si predstaviti štetu, ako uzmemo za primjer Kosinjsko polje, gdje godimice skoro prirod od 3000 kat. jutara uništen bude.

Začapljenje ponora nastaje tako, da se klade i grmlje u njima preprijeći a onda sieno i slični materijal proći ne može nego se na trnju zaustavi. Nastane time gusto sito na kojem

se i mulj, što ga u vodi za vrieme poplave imade staloži, pa onda niti voda proticati ne može sve dotle dok sieno ne sagnjije.

Čovjek se mora i nehotice nasmijati kad pogleda na pr. Kosinjske ponore — na koji način su tehničari problem uredjenja ponora riešili. Njekoji ponori su na ulazu razsireni i velikim troškom obzidani i potaracani. Ta nije valjda voda u kulturi napredovala da mora imati kamenom obzidanu sobu umjesto naravne kamenite sobe, a čemu je tarac? neka Bog znade; valjda da bude ljepše za oko.

Razsirenjem ždriela postiglo se je samo to, da se materijal sada nesustavlja toliko na samom ždrielu, koliko u nutrašnjosti pak je sada i čišćenje mnogo teže nego je prije bilo.

Poznato mi je, da se preporučiva ogradjivanje ponora gvozdenimi i drvenimi rešetkama Gdje su poplave velike i dolazi mnogo materiala ne ima gorega načina zagradjivanja nego što je taj. Prva voda donese velikom brzinom sieno i trnje te s njime začepi rešetku, ostala voda ne može odticati ili tek polagano: nakupi se vode u kotlini visoko nad rešetkom, a onda se rešetka očistiti ne može, nego se mora čekati dok sieno sagnjije i voda si sama opet put prokrči.

Djelovanje rešetke bilo bi od koristi jedino onda kada bi rešetka tako velika bila, da ju ne bi svu material začepiti mogao. Takova rešetka morala bi se dakle dalje od ponora i na veću širinu izvesti. Jedni bi se dielovi začepili ali kroz ostale djelove voda bi proticala i brzo spala. Rešetka ta morala bi biti iz čvrstog materijala i visoka kojih 8—10 metara a dugačka do jedan klm. Troškovi za pravljenje iste bili bi upravo ogromni.

Moj je predlog da se umjesto umjetne vremenite rešetke načini trajna živa rešetka od onih vrsti drveća, koje vlagu podnašaju. Svakomu je upalo u oči koliko se siena, slame i trnja sustavi za vrieme poplava na živicama a koliko bi se tek sustavilo, kad bi te živice gušće i šire bile.

Pokus sa živom rešetkom imao bi se načiniti za sada u Kosinjskom polju pred ponorima rieke Like. To polje proteže

se od Krša do ponora na duljinu od 10 klm. a širina mu je rijedko gdje veća od 2 klm. tako, da mu je površina 16 \square klm. ili 2800 jutara. Sa svih strana zatvoreno je to polje brdima iz kamena vapnenca, samo kod Krša (zaselak pod Dol. Kosinjem) ima otvor za rieku Liku. To polje izvrženo je u cijeloj svojoj površini poplavi kao i 200 jutara zemljista oko gornjeg Kosinja, koje se pred ulazom kraj Krša postrano proteže prema Sv. Vidu.

Lika teče kroz sredinu toga polja, pak kad dodje na dve trećine duljine istoga, počme dieliti svoju vodu ponorima, koji se sjeverno i južno nahode. Glavni ponori su ali na kraju polja.

U ljetu ne ima u Liki vode nego samo toliko, koliko može jedan mali ponor progutati a ostalo korito je suho, ponori miruju.

Jedan kilometar daleko od ponora suzuje se polje na 1 klm. i tu bi po mom mnjenju trebalo zasaditi rešetku na sljedeći način: ponajprije zasadi se 10 redova jablana na 1 metar razdaljek u trokutnom vezu, zatim sa svake strane po 10 metara široko, 10 redova jagnjeda, onda 10 redova bijelih vrba, pa 10 redova žutih vrba a na koncu 10 redova rakite, a sve skupa se s kraja ogradi živicom od gloga ili graba. Krošnje tog drveća trebalo bi tako prirezati da jedne u drugu hvataju, te u prorezu imadu oblik ležeće prizme. Nasade te imale bi se izvesti i u samom koritu, a osim toga cijelo korito postrance vrbovimi šibami zasaditi.

Kada bi nahrupila velika voda, onda bi prvi materijal zaustavile rakite u obali i rešetka u koritu; a kada bi se voda razlila, onda bi se ostali materijal ulovio na ostalim dijelovima rešetke.

Rešetka bi zauzimala oko 18 jutara polja a čuvala bi 3000 jutara. Ako bi se s vremenom vidilo, da ne treba tako velika rešetka, mogla bi se ona na onima mjestima, gdje se ne hvata razni materijal, odstraniti i opet u polje pretvoriti. Svakako bi ali bilo nuždno cijelu rešetku na jedanput izvesti, jer bi kašnje, ako bi se ona povećavati morala bilo sporova sa zemljovlastnicima.

Onih 28 jutara ne bi trebalo odmah izvlastiti nego samo proračunati čisti prihod, kojega bi bili interesenti dužni odšteti vlastnikom zemljišta. Pokaže li se s vremenom djelovanje rešetke shodnim, trebalo bi zemljište izvlastiti i odkupiti u korist svih interesenta ili cielo polje komasirati. Ne pokaže li se djelovanje rešetke shodnim, imala bi se rešetka izkrčiti i zemljište povratiti dotičnim vlastnikom. Troškovi rešetke bili bi neznatni. Njekoliko kola jablanovih šiba i šiba ostalog drveća obilo bi se bud zabadava, bud uz odštetu od 4–6 K. po vozu a sadnju bi mogli izvesti interesenti odradnjom u nadravi. Jagnjedi i vrbe primaju se lahko, pa bi i djeca lahko sadnju obavila. Uspjeh bi bio vidljiv već za 5, a najdulje za 10 godina, jer spomenute vrsti drveća brzo rastu.

Ako bi uspjeh bio povoljan trebalo bi takove rešetke izvesti i u Udbinskom polju, capračkom, gackom, gračačkom i t. d. gdje god ponornica imade.

B. Kosović.

LISTAK.

Osobne viesti.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, obnašao je imenovati blagaj. oficiala imov. obć. križevačke, Šandora pl. Lajera, u Belovaru kr. računarskim revidentom u IX. činov. razredu kod računarskog ureda kr. zem. vlade u Zagrebu, nadalje kr. kot. šumara II. razreda kr. kot. oblasti križevačke sa sjedištem u Vrbovcu, Rafaela Dvoržaka, kr. kot. šumarom I. razreda oba sa sustavnim berivima, ostaviv potonjega u službovanju na istom mjestu.

Družtvene viesti.

Zapisnik o sjednici upravljućeg odbora hrv.-slav. šumarskoga družtva, obdržavanoj 7. travnja 1903. u družtvenim prostorijama pod predsjedanjem I. družt. podpredsjednika velem. g. kr. odsječ. savjetnika Ferde Zikmundovsky-a, te u prisutnosti II. podpredsjednika velem. g. kr. šum. ravnatelja J. Havaša i p. n. gg. odbornika: R. Fischbacha, A. Borošića, V. Benaka, M. de Bone, S. Frkića, J. Partaša S. Slapničara i druž. tajnika A. Kerna.

Prije prelaza na dnevni red priobćuje g. predsjedatelj, da je umro dražtveni član i ujedno družtveni blagajnik kr. računarski savjetnik

Leo Šipek, na čiji odar je družtveno predsjedništvo u ime družtva položilo vienac. Cjelokupni odbor u znak žalosti diže se sa stolica kličući „Slava pokojniku“!

Nakon toga prešlo se je na dnevni red.

Predmet viećanja:

Točka I. a) Čitanje i ovjerovljenje zapisnika sjednice od 19. listopada 1902.

b) Isto zapisnika konferencije od 18. prosinca 1902.

ad I. Nakon pročitanja budu u konferenciji stvoreni zaključci naknadno odobreni, te oba zapisnika bez primjetbe ovjerovljeni.

Točka II. Riešenje dviju molba za podpore i to:

a) Marije udove Deml (vidi broj 19);

b) Vjekoslave udove Malnar (vidi br 2.)

ad II. Zaključeno, da se molba udove Deml ne ima uvažiti, dočim se molba udove Malnar ima ostaviti za riešenje do jeseni, kada se redovito podjeluju podpore.

Točka III. Riešavanje tekućih posala

a) Priobćuje se, da je pokojni družtveni član kr. kotar. šumar Bogomir Karakaš na 12. siečnja t. g. podnio molbu za podrporu iz družtvenih sredstava radi težke bolesti. Pošto se je predsjedništvo po družtvenom tajniku osvjedočilo, da molitelj već dugo vremena leži težko bolestan u Zagrebu u bolnici, te podrporu nuždno potrebuje, to mu je podjelilo podrporu od 100 K., što se moli naknadno odobriti.

ad a) Odobrava se.

b) Visokâ kr. zem. vlada u Zagrebu dopisom od 6. ožujka t. g. broj 18.584 pozvala je predsjedništvo, da joj podnese pitanja za državni šumarski izpit. Tomu je udovoljeno na 6. o. mj.

ad b) Uzimlje se do znanja.

Izvješće se da su u smislu zaključka odborske konferencije od 18. srpnja pr. g. toč. III. bile družtvene prostorije otvorene svakog petka za slušatelja kr. šumar. akademije, a svake subote za družtvene članove, nu polazak je bio vanredno slab. S toga predsjedništvo predlaže, da se u buduće družtvene prostorije drže u buduće mjesecno samo jedanput otvorene i to za članove prve subote, a za slušatelje akademije svakog prvog petka što dolazi iza prvog dana u mjesecu, svaki put od 6—8 sati na večer.

ad c) Zaključeno, da se za jedne i druge držte prostorije otvorene svakog petka, odnosno i subote što dolazi iza 1. odnosno 15. u mjesecu i to za slušatele petkom od 5—7 sati a za članove od 6—8 sati na večer.

G. predsjedatelj priobćuje, da je stanje družtvene blagajničke imovine sa dne 7. o. mj. bilo sliedeće:

*

Od 1. siečnja t. g. do 7. travnja t. g.

Prihod . . .	13.979 K. 96 fil.
Razhod . . .	6.860 K. 20 fil.
Višak . . .	7.119 K. 76 fil. Od toga je
uloženo u I. hrvatskoj štacioni u Zagrebu . .	7.015 K. 30 fil.
uloženo na check-conto	95 K. 57 fil
gotovine ima	8 K. 89 fil.
	Ukupno . . .
	7119 K. 76 fil.

te moli da se stvori zaključak o elociranju te svote.

ad d) Zaključeno je da se za iznos od 6000 K. nabave $4\frac{1}{2}\%$ za ložnice hrv.-slav. zemaljske hipotekarne banke, te iste vinkuliraju na šumarsko društvo.

e) Čita se odpis vis. kr. zem. vlade od 14. veljače t. g. broj 2243., kojim poziva šum. društvo, da joj priobćí svoje mnjenje o tomu, kako bi se moglo predusresti kriomčarenju sa hrastovim žirom (vidi br. 25.).

ad e) Zaključeno da se putem družvenog časopisa družveni članovi obćenito, a njekoji članovi još naposeb umole, da glede toga priobće društvo predsjedničtvu svoja mnjenja.

f) Predsjedatelj priobćuje, da je vis. kr. zem. vlada odpisom od 27. ožujka t. g. broj 23.503. i ove godine doznačile šum. društву podrporu od 400 K. za izdavanje „Lug. Viestnika“.

ad f) Uzima se sa zahvalnošću do znanja.

g) Predsjedatelj priobćuje, da je vis. kr. zem. vlada priposlala društvu na porabu knjigu „Opažanja oborina i vodostaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji za g. 1901.“

ad g) Uzima se sa zahvalnošću do znanja.

h) Tajnik priobćuje, da je družveni član g. Milan Weiner, kr. kot. šumar, poklonio družvenoj knjižnici knjigu „Mali šumski katekizam sa pitanjem i odgovorom od Franje Šporera od g. 1849.“

ad h) Uzima se sa zahvalnošću do znanja.

i) Predsjedatelj priobćuje, da bi radi smještenja družvenih knjiga bila potrebna nabava još jednog ormara u veličini i obliku kako su oni ormari, što se već nalaze u družt. dvorani, i da se veliki stol u dvorani obojadiše.

ad i) Prima se tim, da se i velika vrata do ulice imadu lakirati.

j) Blagajnik izvješćuje, da su kao članovi II. razreda pristupili u društvo sljedeći: Antun Klarić, lugar zem. zajednice Sunger-Brestova Draga; Antun Mataja, Jakov Blažević i Fran Biljan, lugari ogulinske imovne obćine; dočim su izstupili iz društva lugari iste imovne obćine Perković, Padjen i Petar Knežević.

ad j) Uzima se na znanje.

Točka IV. Gosp. predsjedatelj izvješćuje, da je družveni blagajnik g. Leo Šipek umro na 1. ožujka t. g., te da je predsjedništvo u ime družtva položilo vienac na lies pokojnika.

Nadalje izvješćuje, da je predsjedništvo upravu družvene blagajne predalo družvenom odborniku p. n. g. Andriji Borošiću kr. zem. šum. nadzorniku, te ujedno stavlja predlog, da bi družtvni odbor izvolio do sastanka skupštine družtva, jednomu od gospode odbornika privremeno povjeriti blagajničke poslove.

ad IV. Izabire se družveni odbornik g. Andrija Borošić.

Točka V. Za ustanovljenje pravca i trajanja izleta u Bosnu, koji se ima u smislu zaključka zadnje družvene skupštine poduzeti ove godine u savezu sa obdržavanjem ovogodišnje družvene skupštine.

ad V. Odabire se pravac Dobrlin, Novi, Priedor, kolima do Petrovca, te Steinbeisovom industrijalnom željeznicom do Knina, dalje dalmatinskom željeznicom do Šibenika ili Splita, te morem povratak preko Rieke.

U tu svrhu ima se družtv predsjedništvo obratiti na zemaljsku vladu za Bosnu i Hercegovinu, te bosansko šumsko industrijalno dioničarsko družtvo Ote Steinbeissa u Dobrlinu.

U svrhu pak, da i šumarima namještenim kod političke uprave u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, bude omogućeno priključiti se tomu izletu, ima se preuzvišeni g. ban, koji je ujedno pokrovitelj družtva, umoliti, da bi blagoizvolio odrediti, da se u tu svrhu doznači znatnija podrpora iz zemaljskih sredstava.

Točka VI. Predlozi gg. odbornika: Gosp. Ivan Partaš, kr. profesor predlaže, da bi se djeci pokojnog družvenog blagajnika Leona Šipeka podielila primjerena podrpora.

ad VI. Zaključeno je, da se u slučaju, da bi supruga ili djeca pokojnikova podnijela molbu za podrporu, da se družtv predsjedništvo ovlašćuje, da im podrporu podieli u okviru proračuna.

Nakon toga bude sjednica zaključena, a ovaj zapisnik u sjednici upravlј. odbora od 29. lipnja 1903. pročitan i ovjerovljen.

A. Kern,
F. Zikmundowsky. tajnik.

Stjepan Frkić.

V. Benak.

Šumarsko i gospodarsko knjižtvo.

Novo je izašlo:

Böhmerle, über Vornahme genauer Klappierungen. Izašlo kod Fricka u Beču. Knjiga govori o nekim nedostatecima kod običnoga mjerenja promjerkom, koji za samu praksu nisu od važnosti.

Dimitz, grüne Zeit und Streitfragen. In zwangloser Folge gemeinverständlich besprochen. I. Über Naturschutz u. Pflege des Waldschönen. Izašlo u Beču kod M. Perlesa. Ciena 1 K.

Kessler, die Dienstlandwirthschaft der preuss. Staatsforstbeamten. Izašlo kod M. Neumanna u Neudammu. Ciena 60 fil.

Schwappach, Leitfaden der Holzmesskunde. II. umgearb. Auflage. Izašlo u Berlinu kod J. Springer. Ciena $3\frac{1}{2}$ odnosno $4\frac{1}{2}$ krune.

Hess, Leitfaden für die wirthschaftliche Behandlung des bäuerlichen Kleinwaldbesitzes im Ennsthale. Izašlo nakladom pisca u Grazu 1903. Kritika je ovu knjižicu vrlo pohvalila, jer sadržaje u kratko sve ono, što je seljaku nuždno znati o šumi a većinom je pisac gradju obradio tako, da se ona sastoji od kratkih pitanja i odgovora.

Schneider, dendrologische Winterstudien Djelo sadržaje u tekstu 224 slike. Izašlo kod G. Fischera u Jeni 1903. Ciena 9 kruna.

Rosemont, la disparation du Chêne et l'introduction des Resineux dans les Taillis—Sons—Futaie. Izašlo u Parizu kod J. Rotschilda.

Promet i trgovina.

Razvitak šumske trgovine u Slavoniji. Pod ovim naslovom objelodanjen je nedavno u „Narodnoj obrani“ članak, koji svakako potiče iz pera kojega od poznavalaca slavonske trgovine drvom. Prem se ne možemo podpunoma složiti sa svakom i slednjom tvrdnjom pisca ovoga izvještaja ipak ga priobéujemo u celosti, da se u ovom listu i tudji nazori o toj toli važnoj grani naše trgovine čuju. Članak doslovno glasi:

„Slavonsko tlo sastoji se iz bara sa 1—2 m. dubokom vodom, koje su napućene ribama. Iznad bara su nizine zvane baruštine napunjene vodom prelaznom, do 1 m. dubokom — tuj već raste johovina; iznad ovih su ravnice, koje većim dielom Sava ili Drava popavljuje i kada ovdje 1—2 m. izadje voda, tada je i za tolika dublja voda po barama i baruštinama.

Malom iznimkom sve površine prolazno poplavne, obrasle su hrastom lužnjakom i primiesanim briestom, jasenom i topolom, a one šumske površine, gdje poplave ne dolaze, imaju primiesana graba riedko gdje i bukvе.

Suhe ravnice odaljene od Save i Drave zastrte su lužnjakom te kako gdje, primiešan je grab i bukva, a od ovih steru se ratarske zemlje.

Po brežuljeima i pogorju pokriva tlo kitnjak, malo gdje gradjen, cer i kesten. Strmci planina obrasli su redovito čistim kitnjakom, gdje god se negda orati i kopati moglo za ratarstvo, a čim je strmiji

položaj, tim je više primješan ovdje grab, a što strmije, tim više pri-dolazi bukovina, tako da po svim strminama i negdanjim udaljenim planinskim oranicama rastu čisti bukvici.

Nepobitno stoji (? Ur.), da su Rimljani umjetno nasadili sve naše šume, a sastojale se iz lužnjaka, gradjena, cera ili kestena pitoma. Za ovu tvrdnju služi nam glavni dokaz, što svagdje izpod šumskog drveća gore izkazanih vrsti, nalazimo tragova oranja etc.

Najveće prostore pokriva u Slavoniji čist ili mješan lužnjak duž Save i Drave, a medju ovima po Fruškoj gori, Dilju, Babjim gorama, Krndiji, Papuku, Psunju i dalje opet kitnjak i bukva čisto ili mješano, kako je napred izkazano.

Već iz toga vidimo, da položaj tla, uvjetuje ovu ili onu vrst drva, ali da je i kultura rimska našu negdašnju prašumu, bukovu, odlučno promenila.

Već Rimljani zatekli su silne prostore u Slavoniji izkrčene za ratarstvo. Površine sadašnjeg ratarstva bile su većinom i onda rabljene bile za to, a tomu valja dodati još i sve površine, gdje se danas čisti hrastici dižu. — Tako bilo je: po Ugarskoj (Panoniji) i dalje, dokle je rimsko carstvo dopiralo.

Za rimskog vladanja u Slavoniji i susjedstvu bilo je s toga malo šuma — današnjih bukvika. — Zemlja slabo napućena i trošila malo šume. Tek kada su se po Rimljanim za žirenje podigli umjetno gojeni hrastici, a pučanstvo uz unosnije prilike svinogojstvom ponaraslo, bivale su i potrebe drva veće.

Sve do izgradnje ceste lujzinske k moru (1803.) nije bilo veće trgovine drvom u Slavoniji radi toga, što je do te dobe imala još Francuzka hrastovina, po gotovo Italija kestenika, pa i naše Primorje liepih hrastovih šuma. Spram jugu obilne su bosanske šume a Njemačka i t.d. nisu za prekomorski export toliko piva proizvadljale, dok parobrodarstvo izvoz daleki ne pojedini. Preko Drave nije niti vinarstvo Magjara prije izgradnje željeznica moglo napred doći, dakle nije ni dužica za njemačko pivo, ni za maggarsko vino trebalo.

Sva je trgovina drvom. ma da nam nije manjkalo napred izkazanih vrsti drva, bila lokalne naravi.

Po prilikama prometnim potrebe i t. d. možemo sjegurno tvrditi, da se je naša johova kora, dok je naš narod i u susjedstvu opanke nosio, najvećma izvažala u najstarijoj dobi; gorivo bukovo, grabovo, jasenovo, brestovo drvo opet duž Save i Drave izlazilo. Brestovinu, to polu izvažao je seljak naš u daleke krajeve kao posudje. Sve su to malenkosti bile.

Tek izgradnjom Karolinske i Lujzinske ceste poslije g. 1803. počeli su se naši ljudi razvijati u trgovini crnogoricom te hrastovinom od Pri-

morja s pram Zagrebu, a godine 1822.—1866. bilo je već naših uglednih trgovaca za hrastovu brodarsku, bačvarsku i francezku dugu i izobiljno, — pak se u to vrieme kako gdje i po Slavoniji počele hrastove šume izradjivati — osobito oko g. 1850. — kada su na sjeveru počeli željeznički i parobrodarski jeftiniji prevozi.

Ciene francuzkoj dugi bile su na Rieci:

g. 1820.—1866. = 146 fr. pr. 1000 kom. monte
„ 1866.—1874. = 198 „ „ „ „ „
„ 1874.—1883. = 213 „ „ „ „ „
„ 1882.—1890. = 222 „ „ „ „ „

Tako kako su cene hrastovini rasle, prisiljeni su bili i trgovci sve to bolje izrabljivati tehnički dio drva u stablu, pak se je izrabljivalo od ukupne tehničke sposobnosti stabla u razdoblju:

g. 1820.—1866 = 27%
„ 1866.—1874. = 46%
„ 1874.—1882. = 68%
„ 1882.—1890. = 100%

Vidimo iz toga, da se cene robi od 1866.—1890. nisu mnogo digle: 199 na 222 for. ali vidimo, da je skok izrabljivosti drva daleko veći to jest od 46—100%.

Vrhunac cene hrastovini postignut je oko g. 1890.—1900. a sada ići će to sve što dalje, sve to niže.

Uzpored sa cienom hrastovine dizale su se cene, osobito kroz pilane, jasenovini, brestovini za tehničke svrhe, te će cene brestovini, osobito jasenovini i dalje rasti tako, da posljednju u šumarstvu osobito gojiti valja. A što je bilo sa ostalim vrstima drva pretežno za gorivo sposobnim t. j. sa bukvom, grabom, cerom i t. d.?

Već smo prije izkazali, da se je johovina najprije za prodaju izvan Slavonije trošila radi kore, onda briest za posudje, pak je plovilo i naše gorivo bukovo i t. d. niz Dravu i Savu na razne krajeve. Osobit trošioc goriva bila je Ugarska od najstarije dobe, jer je tu još od dobe Rimljana manjkalo šuma. Naravno, da su se u starije doba trošile slavonske šume samo tik obala Save i Drave i pritoka im — od obale udaljenije šume dolazile su na uporabu za gorivo tek iza gradnje dobrih slavonskih cesta. Bilo je to poslije 1820. sve to zamašnije, a osobito se pridigao export poslije 1850., kada su i parobrodi počeli Dunavom ploviti. Poslije izgradnje krajiške željeznice od Osieka na Brod, te od Zemuna na Sisak i t. d. dakle poslije 1874. a vrhunac exporta bukove gradje, goriva i ugljena razvio se poslije izgradnje željeznice iz Belovara, Daruvara i Požege na Dravu, te možemo označiti, da kulminaciju postizava uporaba bukovine u doba kako su podignute tvornice za suhu destilaciju ugljena u Cerniku, Belišću, Orljaveu

Sve do god. 1874. bile su cene gradji i gorivnog drva bukovog vrlo nizke, te su n. pr. trgovci u drvosjecima kirijašima tako rekuć bukovo drvo poklanjali, čim je isto nešto dalje od obale dravske ili savske stojalo; ali poslije 1874. vidimo da se već u nutrinji požežke, osječke i belovarske županije unovčuje vrlo ejepka bukovina po 1 m³ sa 2—3 for. a ostala još za rezanje i tesanje sposobna sa 1—2 for. pa je tako i cena gorivu rasla n. pr. ciepanicama bukovim u

Osielu	do 25 kruna po met. hvatu.
Vukovaru	24 "
Požegi	20 "
Brodu	21 "
N. gradiški	21 "
Našicama	18 "
Pleternici	18 "

Te cene rasti će i dalje, ako ne predju bukove šume u kosmopolitske ruke poput hrastovih, jer će šumovlastnici, u svom interesu, proizvodnje udešavati naproti potražbi.

Izkustva stečena kod hrastovine morali bi naši šumovlastnici bolje izcrpiti, već je to kod hrastovine slučaj bio.

Bukovih šuma ne ima mnogo te je export sadašnji na gorivu spram Pešti, niz Dravu, Savu i Dunav pa proizvodnja uglja za inozemstvo veća, već to potrajno šume dati mogu — za to se ne treba sjećama žuriti.

Tko što treba platiti će i stoji, da će onda biti hrvatsko šumarstvo u bukovim šumama najsavršenije, kada ponarastu cene gore označene za 50%, a za tim putem valja razvitiak slav. šumske trgovine nastaviti!

Da se čuju i drugi glasovi o stanju naše trgovine s francuskim dužicama donosimo u cijelosti i članak koji je izašao u br. 16. novog hrvatskog trgovackog lista, koji je o. g. počeo izlaziti u Trstu „Tršćanskem Lloydu“, koji glasi:

„Da uzmognemo prikazati vrednim čitaocima današnje stanje tržišta s tako zvanom „francezkom dužicom“ valja nam, da se osvrnemo i na prošle campagne.

Dobre jematve u Francezkoj u godini 1899. i 1900. utjecaše vrlo povoljno na razvoj trgovine dužicom, tako, da su se skladišta ovih, a i prošlih campagna tekom god. 1900. podpuno razprodala. Postignute cene bile su upravo sjajne i ako ne absolutno a to svakako relativno. Absolutno ne za to, jer je producente stajala gotova roba od prijašnjih campagna mnogo na kamatama i na gubitku vrednosti same robe, a naša roba bila je skupa, jer se je ciena surovini upravo bezrazložno s neke, zlo shvaćene situacije, ili ako smijemo kazati, s pogrešne predpostavke, vrlo povisivala, u neku ruku i pretjerivala.

Uz vrlo povoljno tržište, a i nastojanjem samih producenata, da se procjene surovina, ako ne snize, jer žrtava od vlastnika šumâ niti je tko hotio, niti je mogao tražiti, a to bar svedu u granice mogućnosti i prave vrednosti, a koje je nastojanje urođilo i nekim plodom, postala je ta grana produkcije vrlo dobrim i zdravim poslom.

Nije s toga nikakovo čudo, da se je na nju bacilo s velikim marom i sa strane onih, koji su na tom polju već bili ustavljeni, kao i to, da je pridošlo i novajlja. Posljedica pak te navale bila je ta, da se je kod razprodaje — dražbovanja — šumâ silno natjecalo, jer je svaki, tko je samo mogao, hotio da bude dostalcem bar kojeg šumskog diela.

Jedan dio producenata opeć, koji je radi visokih prvašnjih procjena šuma u Hrvatskoj i Slavoniji bio napustio naša produktivna mjesta, počeo je, i to u većim količinama, kupovati surovinu u ino zemstvu, osobito u Rumunjskoj, gdje su se međutim bile popravile i prometne i kreditne prilike, te i sigurnost vlastničtva stala na čvršće noge.

Veliku i važnu ulogu u cienama izradjene robe, igralo je i radničko pitanje.

Nepovoljni odnosi u Hrvatskoj, pomanjkanje izdašnije zarade, slab mar državne vlasti, pokrenuo je u Hrvatskoj izseljivanje u prekomorske krajeve.

Dok je to izseljivanje bilo ograničeno samo na onaj dio naroda, koji u domovini nije mogao nalaziti zaslужbe, nije to na drvarsku produkciju bilo ni od kakvog utjecaja.

Kad je ali izseljivanje postalo nekom spekulacijom, kakovom se na žalost u sve većoj mjeri pokazuje, onda su stali seliti i oni radnici, koji su se prije bavili produkcijom duge, a to je bilo uzrokom silnom povišenju ciena za radnika, dakle je poskupilo izradbu, a tim i robu samu.

U takovima dakle prilikama ušla je naša produkcija duge u campagnu god. 1901./02.

Svatko, tko je samo malo šire hotio pogledati, lako je mogao predvidjeti, da reakcija mora nastupiti, dok ne stane onih nepovoljnih odnosa, koji su ovakovo stanje izazvali . . . U campani god. 1901./02. ta reakcija je i nastupila!

S prije opisanih razloga, prem je bilo vrlo mnogo robe na skladištima, i prem bi se je vlastnici bili vrlo rado riešili, kad se je godina 1902. za jematu u Francezkoj pokazala manje povoljnom, niesu tog mogli činiti, jer kupci niesu hotjeli, a niti mogli plaćati ogromnih cien, koje su bile zahtjevane, a producenti, ako niesu hotjeli, da izgube kapitala, niesu mogli, da robu prodavaju.

Tako se je god. 1902. doista prodalo dosta robe, jer su se desoritirana skladišta u Francezkoj morala upotpuniti, i jer je preobilna je-

matva prošlih godina još uvek bila od utjecaja, stagnacija je ipak nastala, te je od izradjene u campagni g. 1901./02. robe ostalo nepredano od prilike 12 milijuna komada.

S tako nepovoljnim izgledima ušlo se je u campagnu od god. 1902./03., te je prema tomu i produkcija bila u ovoj campagni prema onoj prošloj znatno stegnuta. Jer, dok se je u god. 1901./02. produciralo oko 57 milijuna komada, to možemo ovogodišnju produkciju računati na od prilike $16\frac{1}{2}$ milijuna komada!

Približna data o izradbi i prometu duge u campagnama od god. 1901./02. i 1902./03.

Tvrdke producenata	Izradba g. 1901/02.	Nepro- dano	Izradba g. 1902/03.	Nepro- dano
Belčić Vladimir	150.000		100.000	100.000
Berger A.	1,300.000		1,500.000	
Berger A. & Hugo Hartl	3,000.000	2,000.000	1,000.000	
Berndorfer Al.	700.000			
Blasich L.	1,350.000	1,250.000	800.000	800.000
Ph. Deutsch Söhne & S, Benedik	2,700.000	2,700.000	700.000	700.000
Jos Eisler & Söhne	500.000			
Franz Gamiršek	2,000.000	1,700.000	400.000	400.000
A. Gašparac	500.000	400.000	100.000	100.000
A. Berge, H. Hartl & Jos. Halle	1,000.000			
G. Glass	600.000	400.000		
M. Gotthardi & I. Liebermann	600.000		1,000.000	1,000.000
Ig. Hoffmann	1,000.000			
Holz Handels-Actien Gesel.	2,500.000	1,300.000		
L. Kern	15,000.000		10,000.000	10,000.000
I. Kohn & Graff	250.000			
M. Kronberger & Sohn	500.000			
Alb. Lamarche	6,500.000		2,000.000	2,000.000
Mohr & Co.	800.000		1,000.000	1,000.000
M. Momčilović	400.000	400.000	100.000	100.000
Neuschloss'sche Taninfabrik	3,000.000		300.000	300.000
L. Perin ainé	500.000			
M. Pollak	300.000			
M. Prpić	510.000			
Société d'Importation de Chêne	1,200.000	1,000.000	800.000	800.000
C. Schlesinger	4,500.000		1,500.000	1,500.000
Šipuš & Co.	2,100.000	2,100.000	100.000	100.000
R. Turčić	140.000			
P. Turković	2,000.000			
A. I. Wesselinovits	600.000	600.000		
M. Vuk & Söhne	450.000			
S. Milić	500.000	500.000	500.000	500.000
L. Kern & Schwarz			600.000	600.000
L. Kern & Hoffmann			600.000	600.000
Grassel, Schenk & Co.			300.000	300.000
G. Drach			300.000	300.000
Holz-Exploitations A. G.			600.000	600.000
Guttmann			1,500.000	1,500.000
C. Löwy			100.000	100.000
Bachrach & Krahforst			100.000	100.000
Vagele L.			500.000	500.000
Ukupno	57,150.000	14,450.000	26,500.000	24,000.000

Ovogodišnje campagne imademo dakle zalihu na gotovoj dugi
od prilike 14 milijuna od prošlogodišnje izradbe
a „ 26.5 „ ovogodišnje „
ukupno dakle 40.5 milijuna komada.

Taj kvantum i ako se odbije prodanih od ovogodišnje izradbe circa $2\frac{1}{2}$ milijuna i ako nije enorman, to je prema prilikama ipak velik, ako uzmemo na um, da se je u dobrima prilikama u god. 1900. i 1901. prodalo godišnje poprečno oko 45 milijuna komada.

Ciene su tim položajem dakako prema onima zadnjih dviju godina znatno deprimirane, jer dok se je plaćalo bilo za 1000 komada monte $\frac{36}{1} - \frac{4}{6}$ i do K. 630, paritet Sisak, prodana su gore spomenuta circa $2\frac{1}{2}$ milijna komada ove godine — kako ēujemo — uz cenu od K. 540. Valja još spomenuti, da je ta prodana roba bosanske provenience, dakle najbolja!

Kako će se razvijati potražba, dakle i cene na dalje, težko je za sada još kazati.

Francezki vinogradi bili su početkom treće dekade mjeseca travnja znatno oštećeni mrazom, pa sad i kupeci i producenti čekaju, dok mine doba cvatnje, da prema tomu udese svoje držanje. — Prema viestima što ih donašaju francezki vinogradarski listovi, daje cvatnja francezkih vinograda ipak još uviek nade, da bi ovogodišnji prirod mogao biti za 25% bolji od običnog srednjeg priroda.

Obistini li se ta predmjeva — što će se u nalkraćem vidjeti — mogle bi se cene dugi, ako ne povisiti, a to svakako ne sniziti, uvezvi u obzir onu cenu, uz koju je već posao učinjen.

O razvituću ēu Vam javiti.

Čitava zaliha izradjene duge leži na skladištima i to u Sisku od od prilike $13\frac{1}{2}$ milijuna komada, izvan Siska od prilike 27 milijuna komada.

U Sisku je dakle od prilike 33% sveukupne zalihe, što se dakako prema izradbi u Hrvatskoj, Bosni i Slavoniji, pokazuje još većim postotkom, ako uzmemo u oči znatnu izradbu u Rumunjskoj, koja ne ide preko Rieke, već na Galac.

Spominjemo taj odnos, a da pokažemo, kakov bi centrum bio Sisak tek onda, kad ga ne bi ubijala željeznička tarifalna politika i kad bi Savu učinili onakim prometnim putem, kako i po važnosti i po svom prirodnom položaju zaslužuje.

Iz upravne prakse.

Pravoužitnikom užitaka u šumah krajiskih imovnih obćina može biti samo onaj žitelj, koji stanuje u području bivše vojne krajine.

Rješitbom kralj. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 3. veljače 1903. br. 101.520. ex 1902. potvrđene su dolnjomolbene odluke kr. kot. oblasti u V. od 1. studenoga 1900. br. 17.883. i upravnog odbora županije s. od 16. siječnja 1902. broj 439., kojima je odbijen I. P. iz N. zahtjevom, da bude uvršten u pravoužitni katastar b. imovne obćine.

Razlozi vrhovne rješitbe su sliedeći:

Iz § 18. krajiskog temeljnog zakoga od god. 1850 i §§. 68. i 70. pravilnika za šumsku službu u c. kr. vojnoj krajini od g. 1860. proizlazi, da su dionici šumskih užitaka u erarskih šumah vojne krajine mogli biti samo one krajiske zadruge odnosno obitelji, koje su stanovali u području vojne Krajine.

Zakonom od 8. lipnja 1871. i naputkom od 30. prosinca 1871. izdani su propisi za izlučenje prava na drvlje, pašu i uživanje šumskih proizvoda, što ih krajiski stanovnici imadu u državnih šuma nalazećih se u vojnoj Krajini.

Nadalje okružnica c. kr. glavnog zapovjedništva u Zagrebu kao jiške zemaljske upravne oblasti od 16. srpnja 1881. br. 2314., kojom se oglašuje odobrenje zakona od 11. srpnja 1881. (kojim se razjašnjuju odnosno preinačuju neke ustanove zakona od 15. lipnja 1873. o imovnih obćinah u hrv.-slav. vojnoj Krajini) i k istom izdanih naputaka, spominje, da je Naputak A. izdan za uredjenje zajedničkog uživanja šuma i šumskih zemalja, izlučenih za pravoužitnike krajiskog područja.

Napokon naputak A. u §. 1. nabrajajuć vrsti pravoužitnika pozivlje se na jur citirane §§. 68. i 70. pravilnika šumskog.

Iz svega spomenutog dakle proizlazi, da su u erarskih šumah vojne Krajine mogli biti i da kašnje u segregiranih šumah, pripalih krajiskim imovnim obćinam mogu biti pravoužitnici samo oni žitelji, koji stanuju u području bivše vojne Krajine.

To načelo zastupano je i u naredbi kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 19. srpnja 1888. br. 23.550. (kojom se tumače neke ustanove cit. naputka A.).

Pošto J. P. ne stanuje u području bivše vojne Krajine, već u N., to ne može biti dionikom užitnih prava u šumah b. imovne obćine.

(U „Mjesečniku“ pravničkoga društva priobćio Dr. A. Goglia.

Kako valja proračunavati štetu, počinjenu po divljači u šumskoj branjevini. — Prinos k tumačenju §§. 32., 37. i 39. zakona o lovu od 27. travnja 1893.

Kr. županijska oblast u O. izdala je dne 23. ožujka 1902. pod brojem 1130/1902 ž. o. na kr. kotarsku oblast u D. sliedeću rješitbu:

Na tužbu zemljistične zajednice urbarske obćine K. protiv zakupnika lovišta upravne obćine S. Vjenceslava S. i drugova za odštetu štete, počinjene po visokoj divljači na mladicama u šumi K., izdala je ta kotarska oblast temeljem §§. 32., 37. i 39. zakona o lovu od 27. travnja 1893. odluku od 26. rujna 1901. broj 14.920. da su tuženi dužni naknaditi zemljističnoj zajednici K. u ime štete, počinjene po divljači u šumi K. na površini od $9\frac{1}{2}$ jutara, zasadenoj hrastovim stablima od $1\frac{1}{2}$ godine, iznos od 1311 kruna i nositi trošak postupka u iznosu od 38 kruna 60 fil. u roku od 14 dana pod pretnjom političke ovrhe s razloga, što je izvidima na licu mjesta ustanovljeno da su hrastove mladice u branjevini K. po divljači u površini od 7 jutara sasvim, a na površini od $2\frac{1}{2}$ jutra u stegnutoj površini uništene, a ovu štetu nije mogla počiniti seoska marva, pošto u branjevinu pristupa nema, a niti je mrazom počinjena, pošto su oštećene biljke očito ogrižene, a isto tako nije uvažen navod tuženičkog vještaka Mile M., da veći dio ozleda sastoji u brstenju krajnih grančica; jer su oštećene biljke jednogodišnje koje imaju vrlo malo pokrajnih grančica, već su vrhovi poodgrizani tako, da je daljni razvoj biljke nemoguć

Protiv ove odluke uložili su Vjenceslav S. i dr. utok.

Tim povodom nalazi kr. ova županijska oblast, vidiv, da su vještaci i procjenitelji Andrija T. i Mile M. različitog mnjenja i saslušav s toga analogno §. 207. g. p. p., trećega vještaka Slavoljuba K., odlučiti temeljem §. 37., zakona o lovu, kako sliedi:

Tuženi lovo-zakupnici V. S. i drugovi dužni su platiti zemljističnoj zajednici K. u ime štete, počinjene po divljači, iznos od 309 kruna 65 fil.

To pakao iz razloga:

Branjevina K. graniči samo sa sjevero-zapadne strane sa K-čkim poljanama, s ove strane ogradijena je plotom od trnja, pa s toga seoska marva štetu počiniti nije mogla.

Divljač je postrane izbojke i vršike mladica na 2—3 cm. duljine ogrizla i tim je bezuvjetno šteta počinjena. Obračunavanje odštetne stavke po vještaku kot. šumaru F. prema §. 5. priloga D) občeg šumarskog zakona neizpravno je.

Ako se uzme, što je i sa protivničke strane priznato, da je odgrizivanjem hrastovih mladica uništen samo jedan dio jednogodišnjeg

prirasta, jer su jednogodišnji izbojci samo na 2 do 3 cm. ogriženi; ako se nadalje uzme, da taj dio jednogodišnjeg prirasta po jutru 1 kubični metar iznaša, to bi na čitavoj oštećenoj površini izgubljen bio prirast od $9\cdot7$ jut. $1 \text{ m}^3 = 9\cdot70 \text{ m}^3$.

Sadanja je vrednost tog izgubljeno prirasta $9\cdot7 \text{ m}^3 \cdot 3 \text{ K.}$ (1 m^3 srednjeg goriva za hrastovinu polag postojećeg cienika) $= 29.20 \text{ K.}$ Taj dakle iznos predstavlja odgrizivanjem jelena uništeni prirast ili prihod sa površine od $9\cdot70$ jut. u sadašnjosti.

Sada nastaje pitanje, koliku bi unazadnu vrednost (Nachwerth) imao taj izgubljeni prirast ili prihod (P.) sa samo 3% (p) nakon 80 godina, naime minimalne obhodnje, koja će se predstojećim uredjenjem branjevine zavesti?

Koncem osamdesete godine iznašati će unazadna vrednost glavnice od $29\cdot10 \text{ K.}$ polag formule: $P \times 1.0^{pn}$, ili $29.10 \times 1.03^{80} = 29\cdot10 \cdot 10.6409$ (sa činbenikom iz jur obračunatih skrižaljka) $= 309 \text{ K.}$ 65 fil., koji iznos lovo-zakupnici zemljištne zajednice K. platiti imaju.

Povodom dalnjeg utoka Vjenceslava S. i drugova i zemljištne zajednice K. odputila je kr. zem. vldda. odjela za nutarne poslove, rješitbom od 27. prosinca 1902. br. 61.679. utok zemljištne zajednice, a uvaženjem utoka Venceslava S. i drugova drugostepenu odluku preinačila, te izrekla, da su tuženici dužni tužiteljici u ime štete na knaditi iznos od 102 krune 92 fil. i postupovni trošak od 38 kruna 60 fil u roku od 14 dana pod ovrom sve s ovih razloga:

Vještačkim očevidom od 20. travnja 1901. dokazano je, da je u tužiteljičinoj branjevini K. visoka divljač na dvim mjestima počinila štetu i to tako, da je na jednom mjestu ogrizla hrastova mlada stabla od $1\frac{1}{2}$ godine sasvim u površini od 7 jutara, a na drugom mjestu u stegnutoj površini od $2\frac{1}{2}$ jutra. Tim je tužiteljici počinjena šteta od 102 krune 92 fil., koja je obračunana sliedećim načinom:

U nazočnom slučaju imade se u ime odštete računati, i to: razlika izmedju troškovne vrednosti 7.- i 6-godišnje sastojine, pri brojiv k tomu troškove, koji su potrebni za sječu ogriženih stabala na panj.

Troškovna vrednost neke sastojine izračuna se po formuli za jedno jutro:

$$c. 1, 0^{pn} + (B + V) (1, 0^{pn} - 1), \text{ ako je } \frac{v}{o, op.} = V;$$

za upitnu šumu, koja ima površinu od 453 jutara $1337 \square^0$ iznaša:

$$c = \text{kulturni troškovi po rali} = 30 \text{ kruna},$$

$$B = \text{vrednost šumskog zem-}$$

$$\text{ljišta po rali} = 29 \text{ ,}$$

$V = \text{g} \text{l} \text{a} \text{v} \text{n} \text{i} \text{c} \text{a} \ u \text{p} \text{r} \text{a} \text{v} \text{n} \text{i} \text{h} \ t \text{r} \text{o}$
škova 1 krunu 38 fil., i po-
reza 1 krunu 30 fil. po jutru. = 89 kruna

$p = \text{p} \text{o} \text{s} \text{t} \text{o} \text{t} \text{a} \text{k} \ 3,$

$n = 6 \text{ i } 7 \text{ p o p r e \v{c} n a s t a r o s t s a s t o j i n e.}$

Prema tomu iznosi troškovna vrednost 7-godišnje

sastojine po jutru = 64 K. 03 fil.

a ona 6-godišnje sastojine = 58 „ 73 „

dočim razlika = 5 „ 30 „

Budući je 50% prirasta uništeno, to svota od . . — 2 „ 65 „ predstavlja vrednost štete, koja je po rali usled ogrižavanja mlade sastojine po divjači učinjena.

Ako se k tomu pribroji iznos od 7 kruna 96 filira, koji je potreban za pokriće troškova glede stavljanja ogriženih stabala na panj, to iznosi sveukupna naknada 10 kruna 61 fil. po jutru, a za 97. jutara 102 kruna 92 fil.

Pošto je ta šteta počinjena ne zemljistu tužiteljičinom, koje je uza-kupljeno lovište tuženika, to su ovi dužni štetu tu i naknaditi tužiteljici (§. 32. sl. b. zakona od 27. travnja 1893. o lovnu) kao i nositi postupovni trošak (§. 41. ibidem).

Podjedno je spomenutom vrhovnom rješitbom izrečeno, da šumarski tehničari u sličnim slučajevima prema izloženom gore računu štetu obračunavati imadu.

Priobio F. Haladi.

(Iz Mjesečnika pravničkoga društva).

Različite viesti.

Štete od zareznika. Iz Bosne javljaju nam sljedeće: u području šumske uprave Olovo već se je o. g. opazio i znatno je razširen smrekov (omorikov) pisar (*Bostrychus typographus*); a ne manje i u šumama sarajevske šumske uprave. Usljed toga, što je vrieme u rano proljeće bilo vrlo toplo, ovaj se je neprijatelj u tolikoj mjeri pojавio.

Stroge mjere proti utamanjenju ovog zareznika jesu preduzete; stabla se imadu doznačiti za namirenje pravoužitničke potrebe, te se najskorije moraju izraditi ili bar oguliti, a kora spaliti. Bojati se je kalamiteta i to tim više, budući je južni vjetar (*sirocco*) u veljaći o. g. znatne štete u ovim šumama počinio; sastojine su djelomice čiste smrekove, a inače mješovite sa jelom.

U istim šumama sarajevske šumske uprave i političkog kotara Kladnja (šum. uprava Olovo), te kotara Vlasenice jest u godini 1900. velike štete nanio isti zareznik. Napadnuta ploha jest svakako velika, nu neda

sé točno označiti, uslijed toga, jer nije cijelom površinom harao, nego se na više mjesta lokalizirao. Moralo se posjeći do 25.000 stabala, a naklada (Verlag) za uništavanje jest iznosila 40 000 kruna.

Kao sredstvo za uništavanje upotrebilo se obće poznata „lovna stabla“. Mnogo tomu, da se je pogibelj od ovog zareznika umanjila, doprinesla je i sama narav, naime jesen je bila kišovita i mrazovite, te već razvijeno treće leglo sasma uništila. *S. B.*

Više šumarsko učilište u Bieli (Weisswasser) u Českoj biti će, kako „Prager Tagblatt“ javlja, carskim odobrenjem prenešeno u Reichstadt.

Uzgoj običnoga oraha u šumama u Njemačkoj običajan je već od više zadnjih godina. Bili su to većinom samo pokusi, pa kako ih je više dobro uspjelo, izdalo je prusko ministarstvo za poljodjelstvo naredbu, da se u nekim krajevima u Pruskoj imaju ti pokusi u još većoj mjeri nego li dosele nastaviti. Dojakošnje izkustvo pokazalo je, da valja orah saditi samo na dobrom i svježem tlu, a da još najbolje napreduju one kulture izvedene jednogodišnjim sadjenicami, koje dodju u dobro prorahljeno tlo. Niti sama sadnja orahovog sjemena, niti sadnja starijih sadjenica ne vodi pravo k svrsi.

Štete od smrekovoga pisara u području imov. obćine križevačke. Imovna obćina križevačka ima i nešto starijih šuma smrekovih i arišovih, a potiču iste većinom od nastojanja šumarnika Freunda, koji je još dvadesetih i tridesetih godina prošloga stoljeća kod bivše c. kr. kraljevske šumske uprave u Belovaru služio, a trudio se, da udomi i četinjaču u tomošnjem kraju. Takova se jedna oveća, oko 80 godina stara, smrekova i ariševa šuma nalazi kraj sv. Petra-Čvrsteca, spadajuća k imovno-obćinskoj šumariji Sv. Ivan-Žabno.

Već lanjske godine opaženo je u toj sastojini, da su pojedina smrekova stabla u toj mjeri napadnuta po smrekovom pisaru (*Bostrychus typographus*), da su se počela sušiti. Ta su se stabla stala odmah vaditi, da se daljna zaraza sprijeći. Ipak nije ni taj postupak doveo do cilja. Ove godine harači taj zareznik u toj mjeri, da su se već mnogo-brojna stabla posušila i uginula, te ne ima sumnje, da će doskora ciela sastojina toj zarazi končno podleći. Ne ima s toga druge, već što prije čitavu sastojinu posjeći, a posjećenu površinu — najbolje hrastom — pošumiti. Čudno je, da je ta šuma bez ikačovog osobitog povoda postala žrtvom zaraze, jer: niti je to šuma osobito velika, niti je stradala od vjetra, niti je konačno u savezu s drugim većim smrekovim ili u obće četinjačnim šumama, već se nalazi kao omanja oaza u sred kraja u kojem ima samo listnatih šuma. Naše je mnjenje, da je toj zarazi može biti uzrokom samo nenanaravna stojbina.

Viesti iz kr. šumarske akademije. Vježbe i ekskurzije:

Kako već u ovom listu oglasimo — održane su pod vodstvom prof. V. Hlavinke velike geodetske vježbe sa II. tečajem u Podsusedu kraj Zagreba u razdoblju od 22.—30. svibnja, dočim se je oveće šumarsko naučno putovanje sa slušači III. tečaja pod vodstvom prof. F. Kesterčaneka poduzelo u Kranjsku, Korušku i Štajersku u vremenu od 1.—8. lipnja. Ovo će putovanje prof. F. Kesterčanek potanje u ovom listu doskora opisati. — S razloga, što ne mogoše slušači II. tečaja — jer su već kod velikih geodetskih vježba bili — još i na oveće šumarsko naučno putovanje poći, upriličena je s njima pod vodstvom prof. I. Partaša dne 8. i 9. lipnja omanja ekskurzija u šume im. obćine gjurjevačke, s naročitom svrhom, upoznati hrastike Podravine i pošumljivanje živoga pieska kraj Gjurgjevca. O toj ekskurziji želimo koju potanje reći. Izletnici su se odvezli ponajprije do Drnja, gdje ih je dočekao g. šumar Wiethe, i odavle krenuli u bližnju šumu „Panje“, u kojoj se vodi čista sječa uz predzabranu, u kojoj se niže ležeće čistine pomladaju mladimi jasenovimi sadjenicami. Sve su te kulture vrlo uspjele. Nakon ručka u šumi odvezoše se izletnici prema Gjurgjevcu, te uz put pregledaše jednu još od riedkih 300—400 godina starih hrastovih sastojina u „Gabajevoj gredi“, a iza toga kulture u „Sušinskom bregu“. U „Sušinskom bregu“ vanredno su uspjele mladje kulture uzgojene šumsko-poljskim gospodarenjem. O velikoj narodno-gospodarstvenoj važnosti ovakovoga pomladjivanja šuma opetovano je ovom listu pisano bilo, s toga se u potanje opisivanje istog ne upuštamo.

Osobito je hvale vriedno, da se dalje, već nakon sadnje žira, uz mlađe hrastove biljke goje žitarice, dok se kulture ne sklope. Nosi to veliku korist samoj imov. obćini a i samomu narodu, koji zemlje treba, a izcrpljuje se time tečajem vjekova nagomilani humus. Oko 9 sati u večer prvoga dana stigoše izletnici kolima u Gjurgjevac, gdje ih je dočekao sam predsjednik im. obćine g. dr. Peršić, šumarnik upravitelj g. Slapničar i domaći upravitelj im. obć. šumarije pristav g. Milković i šum. vježb. g. Odžić. Sliedećega dana u jutro krenuli su izletnici odmah na zloglasne „Gjurgjevačke pieske“, koji već u neposrednoj blizini zadnjih kuća gjurjevačkih počinju, a ugrožavaju te kuće i susjedna plodna zemljišta — užvitlani pjesak neka je već zemljišta i kuće zatrpano. Pjeskulje u Podravini — to su maleni brežuljci oko 20—30 m. visoki, koji se, na kilometre daleko, od Molva do Gjurgjevca i dalje pružaju — djelomično su obrasle riedkom travom, te služe kao pašnjaci, a dobrim su dielom goli pjesak na kojem ni traga kakove vegetacije ne ima, niti biti može, jer se površina tog pjeska bez prestanka mjenja. Imov. obćina gjurjevačka kupila je prije par godine od kr. financial. erara „Gjurgjevačke

pieske" u površini od 724 rali. Te se pjeskulje pošumljuju; sada na-
ročito polag izkustva stečenih na pjeskuljama kod Deliblata u Ugarskoj.*

Prije su se pjeskulje pošumljivale samo borom običnim (*Pinus sylvestris*). Izletnici imali su prilike vidjeti već odraslu borovu šumu, uz-
gojenu na životu piesku još za krajiške šumarske uprave, staru kojih
70—80 godina. Kako je u njoj bilo pomladka dosta, a granja je bo-
rovog za vezanje pieska u kulturama trebalo, sad se dovršuje sječa te
šume u kojoj je bio prirast na drvu sasvim povoljan, pak će takav biti
sjegurno i u sastojina, koje se sada podižu. Na onim mjestima pjes-
kulja, gdje ima nešto vegetacije — trave — goji se bor, dokim se
sasvim gola mjesta zasadjuju ključići akacije. Ove je godine oko 100
rali kultivirano, pa kako je bilo proljeće povoljno, a radnjami se rano
počelo, primile su se gotovo sve biljke borove i ključići akacije. Sva
površina od 724 rali kupljenih pjesaka, kupljena je uz obvezu, da se
u 5 godina pošumi; pošumit će se doista za 6 godina a prema stanju
današnjih nasada bit će cieli taj, za čitav predjel od vanredne važnosti
posao za 2 godine dovršen. Ovaj je objekt vanredno poučan, a ostat će ja-
mačno u pameti svakom od izletnika dugo i dugo godina. Nakon pre-
gledanja ovih kultura posjetili su izletnici i vinograd, kojih 40 rali velik
— ovaj je prije više godina osnovala zemalj. vlada, da uzčuva od
filoksere pravu domaću lozu, jer se filoksera u čistom piesku držati ne
može — a koji je danas vlastništvo im. obćine gjurgjevačke. Iza krat-
koga objeda u vinogradu, gdje su se izletnici u ugodnom družtvu imali
prilike osvjeđočiti o vanrednoj vrstnoći vina uzrasloga na čistoj pjes-
kulji, krenuli su, zahvaliv još jednoć gg. gore spomenutim funkcijona-
rima im. obćine na liepom i srdačnom dočeku i izraziv svoje osobito
priznanje na mnogom liepom i poučnom što su u ova dva dana u po-
dručju slavne im. obćine gjurgjevačke vidilo, kolima do postaje Kloštar
a odavle željeznicem preko Belovara i Križevaca u Zagreb. Još uz put
imali su prilike izletnici i iz samih željezničkih kola mnogo poučnoga
vidjeti — naročito u Bilogorju razne stadije oplodne sječe — a putem
je tumačem bio sve do Belovara g. šumarnik-upravitelj E. Slapničar,
kojem su za ovu malu, ali poučnu ekskurziju izletnici osobito obve-
zani. — Dne 27. pr. mj. poduzela je pod vodstvom profesorâ I. Par-
taša i A. Korlevića mala ekskurzija sa III. tečajem u neke šume im.
obćine križevačke, šumarije sv. Ivan-Žabno, a istoga je dana poduzeo
malu dvodnevnu ekskurziju prof. Kesterčanek sa II. tečajem u kraške
šume im. obćine ogulinske, o kojim ćemo ekskurzijama u idućem broju
koju potanje reći.

* Vidi „Šumarski list“ br. IX., X. i XII. od god. 1902.

Štetnik u našim vinogradima. Pošto se je moljac groždja ove godine u vinogradima u dosta velikoj množini pojavio, to upozorujemo posjednike vinograda, da poduzmu zajednički rad oko uništavanja, ako hoće da si prihod od vinograda osiguraju.

Moljac groždja može se uništavati tako, da se sakuplja sada dok groždići cvatu, jer se u istima njegova gusjenica nalazi, te se ista uništaje. Drugo je pako sredstvo, da se uzme na 100 litara vode 2 klg. buhača i 3 klg. crnog sapuna za mazanje (Schmierseife), te se buhač i sapun najprije razotope svaki za sebe posebno u manjoj količini vode i onda zajedno pomiešaju, te se time škrope groždići. Za škropljenje mogu se upotrijebiti ili male štrcaljke ili obične štrcaljke, koje se rabe za štrcanje sa modrom galicom.

„Gospodarski List“.

Br. 3394. ex 1903.

Oglas dražbe.

Kod podписанog kr. šumarskog ravnateljstva prodavati će se dne 12. kolovoza 1903. u 11 sati prije podne lih putem pismenih ponuda u V. i VI. sjekoredju kr. šumarije Umetić u godinama 1903.—1907. izrabitati se imajuća drvna gromada od circa 89.785 m³, koja se sastoji poglavito iz bukovih i grabovih, ter nješto cerovih i drugih stabala od podredjenih vrstih drveća.

Izkličena cijena po kub. metru stablovine iznosi kod bukovog, grabovog, cerovog i javorovog drvљa, (1) jednu krunu; a kod brezovog, topolovog i ostalog drvљa od podredjenih vrstih (18) osamnaest filira.

Pobliži dražbeni kao i ugovorni uvjeti mogu se dobiti kod podписанog kr. šumarskog ravnateljstva kod kr. šumarije u Rujevcu.

Kr. šumarsko ravnateljstvo.

Obavjest

glede ovogodišnje redovite glavne skupštine „Hrv.-slav. šumarskoga družtva“ i s njom skopčanoga naučnoga izleta.

U smislu zaključka družtvenog upravljućeg odbora od 29. lipnja t. g. obdržavati će se ovogodišnja družtvena XXVII. redovita glavna skupština oko 20. kolovoza t. g.

Nakon skupštine preduzeti će se izlet kroz Bosnu i Dalmaciju uz sljedeći raspored:

1. dan dolazak, boravak i noćenje u Dobrlinu;
2. dan kolima preko Krupe na konak u Bihać;
3. dan preko Petrovca na konak u Drvar;

4. dan industrijalnom željeznicom dioničarskoga družtva Ote Steinbeissa do Knina, te dalmatinskom željeznicom na konak u Spljet;

5. dan razgledavanje Spljeta i okolice;

6. dan odlazak parobrodom te povrat preko Rieke.

Glede vožnje na industrijalnoj željezničici upozoruju se p. n. gg. članovi, da će se glasom obavijesti visoke bosansko-hercegovačke zemaljske vlade, moći vožnja na toj željeznicici dozvoliti samo onim članovima, koji budu podpisali obveznicu, kojom se za slučaj nesreće odriču svake odštete za možebitne ozlike.

Poprilični troškovi izleta, računajući od Zagreba, te opet povrat u Zagreb, iznositi će oko 120 K.

Ona p. n. gg. članovi, koji žele kod spomenutog izleta sudjelovati, umoljavaju se, da tu svoju nakanu izvole priobćiti ovom predsjedničtvu najkasnije do 20. o. mj., jer se na kasnije stigavše prijave ne će moći uzeti obzir.

Ona p. n. gg. članovi, koji su namješteni kod političke uprave u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, te koji budu izletu prisustvovali samo u onom slučaju, ako u tu svrhu dobiju od visoke kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade podršku, ne trebaju se posebno prijaviti, jer će glede njih ovo predsjedničtvoto dobiti obavjest od šumarskoga odsjeka visoke kralj. zemaljske vlade. Što se pak toče sudjelovanja one p. n. gg. članova, koji službuju kod krajiških imovnih obćina, primjećuje se, da će biti dovoljno, ako dotični gospodarstveni uredi, do ustanovljenog roka, ovom predsjedničtvu priobće broj činovnika dotične imovne obćine, koji će izletu prisustrovati.'

Upozoruje se konačno, da će svi oni p. n. gg. članovi, koji budu svoje prisustovanje najavili, biti takodjer dužni izletu prisustrovati, jer bi u protivnom slučaju bili dužni naknaditi šumarskom družtvu one troškove, koje bi isto uslijed njihovog izostanka, eventualno moralo za nje platiti.

Dnevni red glavne skupštine i dan za obdržavanje iste i za izlet, te detaljni program izleta, oglasiti će se naknadno u budućem broju družvenoga lista i u javnih glasilih

P r e d s j e d n i č t v o h r v . - s l a v . s u m a r s k o g a d r u ž t v a .

U Zagrebu, 1. srpnja 1903.

I. Podpredsjednik:

F. Zikmundowsky.

Tajnik:

A. Kern.

Oglas dražbe

kod kr. šumarskog ureda u Otočcu prodavati će se dne 1. srpnja 1903.
u 10 sati do podne putem zatvorenih ponuda slijeće drvne gromade
u šumi na panju.

Tekući broj: Šumarija	Naziv šum- skog predjela	sjekored	okružje	drvosjek za godinu	Broj stabala			Drvna gromada u m ³ po procjeni			Izključna cijena u krunama
					jela	smreka	bukva	jelovo i smre- kovo two- rivo i gradja	bukovo tvorivo i gorivo		
1	Nadžak bilo	A/I.	2 3	1900.	—	—	965	—	101	2558	1388
2	"	"	3	1901.	5	—	1331	—	59	2629	1264
3	"	"	3	1902.	—	—	2541	—	17	1819	789
4	Atpališan	A/II.	4	1900.	179	215	1286	2216	354	2629	11376
5	"	"	4	1902.	1441	1691	1267	6715	100	1787	29469
6	Lomska duliba	A/III.	3	1900.	1065	63	1671	5628	620	5379	25437
7	Konjska draga	"	4 5	1902.	3818	164	1027	6485	701	—	27565
8	Begovača kosinjska	A/IV.	3	1901.	228	83	444	1078	198	1494	5518
9	"	"	3	1902.	524	—	379	1179	103	1090	5441
10	Krasanska duliba	B/I.	5	1902.	—	—	540	—	68	973	611
11	Titra	I.	5	1893.	248	26	—	1429	—	—	4629
12	"	"	6	1898.	310	51	755	1770	959	—	8802
13	"	"	7	1900.	154	35	1001	1075	1731	—	9045
14	"	"	7	1902.	545	119	700	1645	627	—	7364
15	Medvedjak	VII.	4	1901.	—	—	70	—	52	277	277
16	"	"	4	1902.	—	—	39	—	48	—	154
17	Mali Javornik	K/III.	5	1900.	—	—	218	—	266	—	852
18	"	"	5	1901.	—	—	367	—	318	—	1019
19	"	"	5	1902.	—	—	480	—	386	—	1236

Tekući broj	Šumarija	Naziv šumskog predjela	sjekored	okružje	drvosjek za godinu	Broj stabala			Drvna gromada u m ³ po procjeni			Izključna cijena u krunama	
						jela	smrka	bulkva	Jelovo i smrekovo tvojstvo i gradja				
									bukovo	tvorivo i gorivo	gradja		
20		Kećina greda	I.	7	1897.	—	—	4182	—	306	8955	9162	
21		"	"	7	1898.	—	—	3210	—	138	6445	6298	
22		"	"	7	1899.	—	—	4673	—	162	11316	10768	
23	B r l o g	"	"	8	1900.	—	—	3486	—	42	6758	6235	
24		"	"	8	1901.	—	—	1461	—	71	3146	3089	
25		"	"	8	1902.	—	—	1116	—	88	2941	2964	
26	B r l o g	Švićko bilo	IV.	5	1899.	—	—	1472	—	—	1737	1042	
27		"	"	5	1900.	—	—	967	—	—	1160	697	
28		"	"	5	1901.	23	—	1399	63	63	2226	1733	
29		"	"	5	1902.	43	—	557	10	19	1328	906	
30	Š k a r e	Veliki Javornik	A/II.	3	1901.	311	34	125	1439	162	—	5172	
31		"	"	3	1902.	222	26	204	970	146	—	3602	
32	Š k a r e	Markovac	A/III.	4	1902.	503	160	840	1831	118	2250	8738	
33	Pavlovac	Pavlovac	A/IV.	2	1902.	615	88	442	2684	315	—	11815	

U drvosjeke pod tekućim brojevima 20—25 u Kećinoj gredi izgraditi će se za izvoz materijala neobhodno potrebna cesta o državnom trošku.

Dražbeni i ugovorni uvjeti mogu se ugledati kod podписанog kr. šumskog ureda i kod dotičnih kr. šumarija, ter će se na zahtjev i dostaviti.

U Otočcu, dne 6. lipnja 1903.*)

Kr. šumarski ured.

*) Za ovaj se oglas pristojba za uvrštenje zaračunati ne će, pošto će se dražba već danas održati. Uredn.

Molba na sve čovjekoljube.

Zagrebačka okružna blagajna za podporu bolestnika u ime biednih bolestnih radnika, u ime onih, koje je bolest shrvala te su morali napustiti svoj rad, bez nade, da će im se ikad povratiti zdravlje, a bieda i siromaštvo, koje ih uslijed toga okružuje, prestati, u ime svih tih nevoljnika, koji sad bezpomoćno čekaju neumilnu smrt, da ih rieši duge bolesti, te da se mukotrpnji smire na tihom počinku, u ime svih tih obraća se blagajna za podporu bolestnika u Zagrebu na sve čovjekoljube, da doprinesu makar kakvi mali prinos za gradnju lječilišta za sušičave.

Znanost je ustanovila, da je ovakovo lječilište neobhodno nuždno za povoljan uspjeh lječenja sušičavih, da je u takovom zavodu moguće bolestnika podpuno izliječiti. Za to se obraćamo ovim na svakoga čovjekoljuba da nas u našemu poduzeću podupre kako bi makar i malim početkom udarili temelj borbi protiv sušice, borbu koju su u svim kulturnim zemljama svi faktori u slogi sa najširim slojevima pučanstva odlučno i svestrano započeli.

Naš naum naišao je na obćenito odobravanje, pa je i liečnički sbor kraljevina Hrvatske i Slavonije u svojoj sjednici dne 30. siječnja 1903. jednoglasno stvorio ovaj zaključak: „Sbor liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije, saslušavši u mjesечноj svojoj skupštini od 23. prosinca 1902. raspravljanje dr. Gj. Richtarića i dr. M. Dežmana, o osnutku pučkoga lječilišta za sušičave zagrebačke okružne blagajne za podporu bolestnika“, izjavljuje, da najvećom simpatijom prati nastojanje oko osnutka sanatorija za sušičave.

Nadajući se obćenitoj podpori, obraćamo se na svakoga prijatelja narodnoga zdravlja, da nas u našemu poduzeću podupre, pak u svrhu gradnje lječilišta priloži makar kako maleni novčani prilog. Neka se kod svake prigode, gdje bi se mogao sabrati makar kakav iznos u svrhu gradnje lječilišta za sušičave, svatko sjeti sušičavih radnika i njihovih porodica, svih biednih sušičavih pa neka nastoji, da u tu svrhu svatko priloži makar koji iznos. Uznaštoji li svaki prijatelj narodnoga zdravlja oko toga poraditi, doskora će se moći sakupiti dostačna građevna glavnica za gradnju lječilišta.

Prinose pa i najmanje prima sa zahvalnošću:

Zagrebačka okružna blagajna za podporu bolestnika.

Zagreb, Ilica 49.

SADRŽAJ.

	Strana
Plutnjak i pluto. (Svršetak). Piše Drag. Hirc	309—318
Šumarstvo u Srbiji. (Nastavak)	319—333
Gradjevna potreba drva suovlaštenikah zemljištnih zajednica.	
Piše Gašo Vac, kr. kot. šumar	333—354
Uredjenje ponorah. Piše B. Kosović	355—358
Listak. Osobne viesti: Imenovanja	358
Družtvene viesti: Zapisnik o sjednici upravljućeg od-	
bora hrv.-slav. šumarskoga društva, obdržavanoj	
7. travnja 1903.	358—361
Šumarsko i gospodarsko knjižtvo	361—362
Promet i trgovina	362—368
Iz upravne prakse	369—372
Različite viesti: Štete od zareznika. — Više šumarsko	
učilište u Bieli (Weisswasser) u Českoj. — Uzgoj	
običnoga oraha u šumama u Njemačkoj. — Štete	
od smrekovoga pisara u području imovne obćine	
križevačke. — Viesti iz kr. šumarske akademije —	
Štetnik u našim vinogradima	372—376
Oglaši dražbe i obaviest	376—379
Molba na sve čovjekoljube	380

